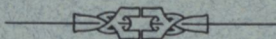

A CSÍKSOMLYÓI RÓM. KATH.
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETNEK ÉS
GYAKORLÓ-ISKOLÁJÁNAK
ÉRTESITŐJE
AZ 1908—1909. TANÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
KARÁCSONY JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYOMATOTT
CSIKSZEREDÁBAN SZVOBODA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1909.

A CSÍKSOMLYÓI RÓM. KATH.
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETNEK ÉS
GYAKORLÓ-ISKOLÁJÁNAK
ÉRTESITŐJE
AZ 1908—1909. TANÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
KARÁCSONY JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYOMATOTT
CSIKSZEREDÁBAN SZVOBODA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1909.

† Lakatos Izra.

A folyó tanévben halt meg a népnevelés igazi bajnoka, a csíksomlyói róm. kath. tanítóképző-intézetnek majdnem három évtizeden keresztül lelkes buzgó tanára Lakatos Izra. Tanárkodása éppen arra az időre esik, midőn intézetünk gyenge anyagi viszonyok következtében alig 2—3 rendes tanárral rendelkezett. Ennélfogva nagy munkakört teljesített.

Lángoló székely fajszeretetével nevelte az ifjúságot nemcsak a tudományokban, hanem egyúttal az életre is előkészítette őket s éppen ez utóbbi munkálkodása érdemeinek legfőbb orószlánrésze.

Volt tanítványai kedves emlékét fenntartják sokáig; tanártársai a legönzettelenebb jó barátot és kartársat gyászolják az elhunytban. Szükebb hazánk: a „Székelyföld“ éppen akkor adta intézetünknek a megboldogultat, midőn a tanítóképzés az átalakulás nagy processzusán ment keresztül, tehát mikor a legjobb tanerőkre volt szükség. Kegyeletünk virrasztani fog emléke fölött.

Életrajzi adatai a következők:

„Született 1850. május hó 16-án Kézdivásárhelyt, Háromszékinygyében. Szülői gondos nevelésben részesítették. Közéiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyt, Csíksomlyón és Székelyudvarhelyt végezte, s ez utóbbi helyt tett 1869-ben érettségi vizsgálatot. Katonás-

kodása után, ahol őrmester volt, Hátszegen tanítós-
 kodott. Az 1873/74-iki tanévre a csíksomlyói róm.
 kath. főgimnáziumhoz nevezték ki ideiglenes tanárnak,
 ahol az 1879—80. tanévig működött. Ekkor nevezte
 ki Fogarassy Mihály erdélyi püspök ideiglenes tanító-
 képző-intézeti tanárrá, nemsokára pedig rendes tanárrá
 s mint ilyen működött az 1904—1905. tanév végéig,
 amikor saját kérésére, a tanügy terén szerzett érde-
 meinek elismerése mellett, nyugalomba vonult. Élénk
 részt vett a „Csíkmegyei róm. kath. tanító-egyesület“
 működésében s az 1878. évtől kezdve több éven át
 pénztárnoka is volt. Az 1879. évben a csíksomlyói
 róm. kath. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagy-
 bizottmány pénztári ellenőrré választotta s 1909. évi
 február hó 28-án bekövetkezett haláláig ezen tisztét
 lelkiismeretesen be is töltötte. A sírnál volt tanítványai
 és tanártársai nevében Szabó István képezdei tanár
 a következő beszéddel búcsúztatta el az elhunytat:

Kedves Halott!

Fájdalmas hangon hirdették a harangok kimu-
 lósodat, szeretett tanártársunk s kedves jó barátunk.

Elkisértünk utolsó útadra s itt állunk örökös nyu-
 galmad sírja fölött, hogy elbúcsúzzunk Tőled.

Mérhetetlen fájdalom tölti el szívünket. Sírátja
 benned a fájdalomtól meglötrt hű nőd a jó férjet;
 forrón szeretett gyermekeid a kedves jó apát; tanít-
 ványaid s közöttük én is, a szeretetreméltó jó tanárt;
 kedves ismerőseid az önzetlen barátot; sírat a szé-
 kelység s főleg édes magyar hazánk, mint tántorit-
 hatatlan hű fiát.

Néma megilletődéssel állunk körülötted s midőn
 holnap nem látunk, a költő szavaival hiába kér-
 dezzük:

Miért is nem vagy köztünk elbujdosott barát?
Minden szó és emlék búsan útal reád.

Elköltöztél. Lelked visszazállt a mennyei Atyához; tested az anyaföldé, melyből vétettél. Nekünk pedig marad a fájó, bús emlékezet. Emlékezet! Mily könnyű kimondani. Milyen emléket hagytál?

Milyen emléket hagy a tavasz, midőn bimbót fakaszt? Midőn lelkünket gyönyörrel tölti el?

Miért huhog a halálmadár? Emlékeztet a mulandóságra. Elmulik minden. Amiért a tegnáp küzdöttél, megsemmisítheti a jelen. Amire a nemesen hevülő kebel törekszik, szétrombolhatja a jövő forгатaga. Ma érzed talán, hogy a nagy mindenségben számottevő vagy; s holnap? a föld porában fetrengsz!

Mi az hát, ami az embert vezérli? Az öntudat. Érezni azt, hogy minden percedben nemeset, üdvöset cselekedtél: ez a lelki nagyság.

S te elköltözött jó barát, mit tevéл?

Intézetünkben a pacsirtával versenyeztél s hirdtetted egyuttal az elmulást, hogy felrázz bennünket a nemes cselekedetek véghezvitelére. Prófétaí ajakkal vallottad, hogy a magyar nemzeti géníus csak hazafias tanító nemzedékkel tartható fenn. Célodat elérted, rendeltetésedet betöltötted.

Szép küldetésed volt. Három évtizedig nevelted édes hazánknek a tanító nemzedékeket. Lángoló hazafias érzést ültettél szívünkbe, hogy kilépvén az életbe mindmegannyi apostolai legyünk a kulturának. külö-, nősen pedig a magyar nemzet szent ügyének.

Mit adhatunk neked volt tanítványaid és kartársaid, szeretett tanárunk és bajtársunk, e kinzó percekben mást, mint ezen szívünkéből fakadó végső tiszteletet!

Édes hazánk és a kath. egyház hű gyermeke

voltál. Jutalmazzon meg léged a magyarok nagy asszonya folytán a mennyei Atya a haza- és az egyházért vívott küzdelmeidért!

A jól megérdemelt, rövid ideig tartó nyugalomból az örökös nyugalomba költöztél.

Ne zavarja síri álmodót forrón szeretett családod tagjai, rokonaid, tanártársaid, tanítványaid és jó ismerőseid fájdalmas panasza.

Az örök béke honában álmod legyen édes, nyugalmad csendes.

Isten veled!

Szabó István.

50 éves jubileum.

A csiksomlyói róm. kath. tanítóképző-intézet május hó 31-én ünnepelte 50 éves fennállásának jubileumát nagy ünnepség keretében, amelyre diszes közönség gyűlt egybe. Az erdélyi püspökön kívül az előkelelőségek közül a többek közt ott láttuk Kállay Ubul főispánt, Fejér Sándor alispánt, Hajnód Ignác és Török Ferenc országgyűlési képviselőket, Pál Gábor főgimnáziumi igazgatót, dr Balló István kir. tanfelügyelőt, Balogh Ferenc nyugalmazott alezredest, a pap-ság igen sok tagját s az intézetnek mintegy 80 volt növendékét stb. A budapesti Pedagógium és a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete képviselőjében dr Herman Antal tanár, kiváló tudósunk volt jelen az ünnepségen.

Szentmise után, amelyet d. e. 9 órakor fényes ségedlettel az erdélyi püspök mondott, a közönség a képezde kertjébe vonult, ahol a szereplők számára emelvényeket készítettek. A háttérrel fenyőfal képezte, amelyet a király, Haynald, Fogarassy, Gergely Ignác, az erdélyi püspök, P. Simon Jukundián és Földes József volt igazgatók képe díszített.

A meghívó és a műsor a következő volt :

Meghívó. A csiksomlyói róm. kath. tanítóképző-intézet ötven éves fennállásának emlékére 1909. évi május hó 31-én, délelőtt 9 órakor jubileumi ünnepélyt rendez, melyre kívül címzettet és családját tisztelettel meghívja az igazgatóság.

Műsor: D. e. 9 órakor szentmise Te Deummal s felvételek a Mária-Kongregációba a Szent Ferenc-rendi szerzetesek kegytemplomában.

1. Ünnepi dal zenekisérettel, Kreutzertől; előadja az ifjuság.

2. Megnyitó beszéd, tartja Bálint Lajos főesperes, egyh. tanfelügyelő.

3. Az intézet 50 éves történelméből, melyet ez alkalomra írt 188 nyomatott oldalon, 9 műnyomatú fényképpel, részleteket ad elő Karácsony József igazgató, szerző.

4. Ébresztő, Goll J.-től; férfikar zene- és hármónium kísérettel.

5. Ötven év: Ünnepi óda, szavalja Zsögön Zoltán tanár, szerző.

6. Az intézetben végzett tanítók nevében alkalmi beszédet tart Tódor István tanító.

7. Őseink emléke, Huberttől; férfi kar zenekisérettel; éneklék az intézet növendékei.

8. A szentek unokáihoz, Mindszenti Gedcontól; előadja Szántó Ádám III. éves növendék.

9. Befejező beszédet tart nagyméltóságu gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök úr Őexcellenciája.

10. Király induló Huber K.-től; zenekisérettel éneklék az intézet növendékei.

Meleghangu távirattal üdvözölte a tanári kart és ifjuságot gróf Apponyi Albert miniszter, az országos tanítóképzői tanáregyesület, a paedagógium tanári kara; a státus referense, a pozsonyi tanítónőképző, a kereszluri, a debreceni ev. ref., a budapesti izraelita tanítóképző. A brassói főgimnázium igazgatója; Búslig József. Imets F. Jákó apát, ki 300 koronás alapítványt tett. És még számos intézet és több volt növendéke az intézetnek. Melyekért e helyen is hálás köszönetét fejezi ki az igazgatóság.

Az ünnepség bevezetéseül az ifjuság zenekisérettel egy ünnepi dalt adott elő, amelynek végzetéül Bálint Lajos főesperes-plebános a következő beszéddel nyitotta meg a jubiláris ünnepséget.

Nagyméltóságú Gróf, Püspök Úr!

Kegyelmes Uram!

Mélyen tisztelt vendégek!

A csíksomlyói róm. kath. tanítóképző-intézet jubileumot ül, mert alapításának 50-ik esztendejét a folyó tanév október hó 4-én töltötte be. Fél század óta nevel tanítókat nemcsak a Székelyföldnek, hanem Erdély legtöbb vármegyéjének, későbbi időktől magyar hazánk igen nagy részének, sőt Bukovinának és Romániának is, habár kevés százalékban.

Ifjusága székely, tősgyökeres erős magyar. Gondolkodását katolikus szellem lengi át, szívét a honszeretet mozgatja s ezen katolikus szellemre és honszeretetre lelkesítette a népet, az iskolák azon ifju seregét, melyet az isteni gondviselés gondjaira bízott.

Ha ezen intézetnek jelenlegi érdemes igazgatója által *írott s mai napon a nyilvánosságnak átadott történetét átlapozzuk*, megtanuljuk abból a félszázados multnak azon valóságos és mozgó okait, melyek ezen intézet alapítását égető kérdéssé tették. Megismerjük az alapítás tényezőit; megismerjük viszonyait, a kor sajátosságát s ezek hatása alatt megtanuljuk szeretni és becsülni ezen intézetet és a hála fenséges érzelmeivel adózni azon történelmileg is nagy egyházfejedelemnek, kinek lelkében az alapítás gondolata megfogamizott, vasakaratóban az eszme megtestesült s szívében az áldozatkészség tüzet fogott; megtanuljuk a kegyeletet mindazon dicsők iránt, kik az alapító szándékát megértették, mellé csatlakoztak, vele egy uton haladtak és a hosszú küzdelemre elinduló intézetet 50 éves pályáján majd örömmel, majd csüggedező örszemekkel kísérték, lankadásában erősítették, áldozataikkal a félszázados haladás útján végre célhoz juttatták.

Nézzük ezen intézetet fogantatásánál!

1857. január 20-án a csíksomlyói kis gimnázium tanári testülete felír dr. Haynald Lajos erdélyi püspökhöz, hogy a kis gimnáziumot egészítse ki teljes gimnáziummá. A nagynevű püspök már február 4-én körlevelét intéz a ker. eszerekhez, melyben kifejti, hogy »a székely népnek nemcsak 8 osztályu gimnáziumra, hanem tanítóképezdésre s a képezdével szoros kapcsolatban levő 4 osztályu elemi isko-

lára van szüksége. »Népnevelést hallotok, kedves fiaim, mindenfelől. Ez volt az egyháznak is ősrégi óhajta, törekvése. De a népnevelésnek tényezői a tanítók, kiknek hogy taníthassanak, tanulniok, hogy másokat képezhessenek, képeztetniök kell«.

Ime az embrio, melyből ezen tanítóképzőintézet született s idősebb testvérével, a gimnáziummal, mely kisegítő tanárai által sokszor megtörte számára az ige kenyere, karonfogva s három Szent Ferenc-rendi szerzetes örökös gondjaira bízva, neki indult duzzadó vitorlakkal az élet tengerének. Utjában öröm és bánat egymással váltakoztak s legtöbbször az anyagi szükségek s nélkülözések sekélyes vizein evezhetett ezen jobb sorsra érdemes intézet 40 éven keresztül. De miért is vegyiténék én ezen jubileumi örömben anyagi szükségek okozta komoly hangulatot?!

»El ti komoly képek, ti sötétség rajzai, félre!«

Félszázados korának utolsó tizedét püspök urunk ónagyméltóságának atyai gondoskodása szellemileg és anyagilag egyaránt vele éreztetett jótéteményeivel könnyebbé tette. Igen, akkor következett az idő, melynek hajnalán elmondhatta a tanítóképző-intézet a költővel:

»Uj napfény száll le ránk a sok viszályok után«.

Nagyméltóságú Gróf Püspök Úr, Kegyelmes Atyám! Nagy érdeme a csiksomlyói tanítóképző-intézetnek, hogy pozitív hitű ifjúságot, kath. szellemű férfiakat nevel. Mindig öntudatában volt az intézet annak, hogy az ember jellemének, becsületének, erkölcsiségének alapját a vallásosság képezi. Ez szab irányt egész életének, fenntartja az erkölcsi magaslaton s nem engedi, hogy törött vitorlakkal az ateizmus örvényébe alázuhanjon. Ezt a pedagógiai szellemet jutalmazta meg a jó Isten félszázados multtal. Istenbe helyezett hitének, rendíthetetlen reményének és az ifjúság nevelése által Istenre irányuló szeretetének köszönheti ezen intézet, hogy a társadalom anyagi támogatása nélkül is megfutotta 50 éves küzdelmes pályáját.

Ámde ezen vallásos szellem felébresztését s ezáltal az isteni gondviselés fenntartó jószágát éppen Nagyméltóságod eszközlé ki ezen intézetnek azáltal, hogy Mózeseket és prófétákat küldött a jó misszionáriusokban, kik az évenkénti

nagyhorderejű szentgyakorlatok által a vallásos életet fejlesztették, a lelki megújulást eszközölték nemcsak, hanem Nagyméltóságod apostoli buzgósággal évenként meglátogatta, vizsgáltta, lelkesítette, gyóntatta az intézet ifjuságát s úgy anyagilag, mint szellemileg egyformán jötevő geniuszként örködött ezen intézet élete és jövője fölött.

Igen, amint az isteni gondviselés Erdélynek eljegyezte s közénk jött, virrasztott mellette, ápolta, biztatta, vizsgáltta, tetemes adományaival nagyra nevelte.

Ezért érzi át főképpen a mai napon az intézet Nagyméltóságod iránt érzett őszinte háláját, hogy anyagi és szellemi gyámolításával a jubileum révpártjához vezette s nem engedte, hogy az utolsó habok eltemessék. Ezért érzi főképpen a mai napon a »Te Deum« örömeit, melyek az átélt fájdalmak, nélkülözések emlékeinek visszaidézése nélkül nem is volnának oly bensők, oly felemelők, oly diadalmat ki-fejezők.

Aki ismeri és átérzi az intézet leélt nehéz napjait, ha pogány volna is, azt mondaná, hogy az egyháztól nyújtott csekély segítségen kívül valami más erő mozgatta, acélozta, lelkesítette évről-évre élni akaró lelkét. Ez a mozgató, acélozó, lelkesítő erő Krisztus anyja, kinek Csiksomlyó kegyhelye s akinek kegytemplomából százezrek viszik magukkal az Isten Anyja kegyelmeit, vizsgatását s megnyugtató áldását.

Azért választotta a Székelyföld népe és intelligenciája Haynald püspök hozzájárulásával a tanítóképző-intézet helyül Csiksomlyót, Erdély annyi kiváló szépségű helyei közül.

Mélyen tisztelt közönség! Vak, aki nem látja, elfogult, aki tagadni meri, hogy a Székelyföld, sőt Erdély legnagyobb részének félszázadon keresztül éppen ezen intézet adott legtöbb magyar tanítót; az itt végzetteknek mintegy 70 százalékát, a többi 30 százaléka hazánk más részében kereselt állást s szerzett a székely névnek elismerést és becsülést. Éppen azért mindenkinek el kell ismernie, hogy az egyházon kívül a népkulturát, ami nemzeti életünkben fontos állami érdek, tanítóink terjesztették s terjesztik ma is-

Csak a XX-ik században kezdik belátni, kezdi a magyar társadalom beismerni, hogy az általános népműveltséget az eddig elhanyagolt, de most országosan felkarolt tanítóképző-intézeteink vannak hivatva terjeszteni s így a kétezeréves egyháznak apostoli küldetésében segédkezet nyújtani.

Azért igyekezik az állam is pótolni a tanítóképzés és tanítói dotáció terén történt mulasztásokat; mert évtizedek alatt azon meggyőződésre jutott, hogy a nép millióit nevelni kell, magasabb és tartalmasabb erkölcsi műveltségre kell felemelni, mert enélkül igazi nemzeti haladás el nem képzelhető.

Teljesítse tehát ezen intézet továbbra, a következő második félszázadban is kulturmisszióját s akkor megérdemli a félszázados multat, megérdemli az áldásos jövőt s amerre csak magyar szót ringat szárnyain az enyhe szellő: az elismerés fényes elégtételét hangoztatja a nemzet Királyhágón innen és túl!

Ezen tudatban Nagyméltóságod kegyes engedelmével a tanítóképző-intézet jubiláris ünnepélyét megnyitom.

A megnyitó beszéd elhangzása után Karácsony József igazgató lépett az asztalhoz s az intézet 50 éves történetéből adta elő ezen nevezetes mozzanatokat.

Az alázat és imádat hagján rebegjük el hálaadásunkat Isten örök trónja előtt és a bámulat megkapó, felséges érzelmével adózzunk azon történelmi nagy egyházfejedelemnek, kinek szellemében az alapítás gondolata megvillant s akaratára vaserejében az eszme megtestesült és szívében a nagylelkű áldozatkészség tüzet fogott. Ez a nagy egyházfejedelem: dr. Haynald, ki körrendeletet intéz a kerületi esperesekhez és adakozásra hívja fel a székely papságot és népet s hazánk áldozni kész minden fiát. A nagy püspök maga jár elől, minden begyűlt 10 forintra felajánl 1 forintot, minden tizezerre ezer forintot. 1858. őszéig a felajánlott összeg 95,548 forintra és 12¹/₂ krajcárra emelkedett fel, melyhez Haynald püspök hozzáad 12,000 frtot. A befizetett 32,586 forint 12 krajcár kezelésére alakul meg a püspöki nagybizottmány, mely hivatva volt és van ezen összeget gyümölcsöztetni és

a püspök kiutalására a kamatokból az iskolák szükségleteit ellátni.

Miután Haynald Simon Jukundiánt Bécsben a tanítóképezdei magiszterségre kiképezteti, az új képezde épületét felépítteti, a kezdetleges felszerelést beszerzi és a csász. kir. miniszteriumtól az állami nyilvánossági jogot biztosító hirdetményt kieszközli: megnyitja a tanítóképzőt 1858. okt. 4-én a legnagyobb ünnepélyességgel Csikmegye főkirálybírója és nagyszámu intelligencia jelenlétében.

A szabadságharc mozgalmi dülő viharként sodortak le az egyházmegye térképéről számtalan templomot, elemi- és középiskolát, plébániát, székesegyházat és még a püspöki udvart is; az abszolutizmus letörte a lelkészi, tanítói és tanári jövedelmeket; a papság és világiak javarésze megbénított. Ezt az összetört egyházmegyei képet Haynald püspök festette újra; ő volt hivatva újraépíteni Sion templomát, Erdélynek rombadölt kulturáját, feltámasztani halott műzsáját hatalmas erkölcsi erejével, providenciális szellemével és 846,504 kor. anyagi áldozatával, melyhez hozzáillesztve találjuk a tanítóképzőnk javára leküldött 33,600 kor. adományát is.

1873-ig az intézet két évfolyamos volt. Ekkor Fogarassy püspök az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 7. §-a értelmében mindent megtesz, hogy az intézet szellemi nivóját az országos törvények szerint emelje: a tanári létszámot növeli, az óratervet átalakítva előírja, a tanári fizetéseket javítja s megnyitja a III. évfolyamot. A komisszió katholikától a tanulmányi alaptól kieszközöl 3200 kor. segélyt, melyből 10 80—80 koronás ösztöndíjat alapít s ezen ösztöndíjakat még 4 ösztöndíjjal egészíti ki a sajátjából fizetendő 120—120 koronával. Az 1870-ik és az 1875-ik évben két nevezetes tanfolyamot rendezett Csiksomlyón, amelyeken 129 tanító vett részt. E tanfolyamok rendezésének messze kiható eredményei voltak annyira, hogy az erdélyi népoktatást képesek voltak pihenő, horgonyzó helyzetéből kimozdítani s organizmusában a vérkeringést gyorsuló mozgással megindítani. Erdélynek minden vármegyéjéből jelentkeztek tanítók, kik áldozat árán is biették kibővíteni neveléstani, módszertani, számtani és irodalmi tanulmányaikat; tudásvágy hozta őket ide megismer-

kedni a haladás vívmányaival, hogy öntudatosan lendítsék fel az egész erdélyi népoktatásügyet.

Fogarassy püspök végrendeletében 690,000 kor. összeget hagy az egyházmegye céljaira, ezen összegből 93,132 koronát tesz le az erdélyi tanítóképzés céljaira, melynek fele intézetünket illeti s ezenkívül még összesen 12,780 korona adománnyal segítette intézetünket.

Ezekért a magyar nemzeti kulturáért hozott erkölcsi és anyagi nagy áldozatokért neve, dicső emléke ott fog ragyogni a budapesti tudomány-egyetemnek, Magyarország művelődési történelmének, a katholicismus tudományos véd-bástyájának: az ő alapította Szent István Társulatnak, ott fog ragyogni Erdély zárdáinak, sok plébániájának, iskolájának: a csiksomlyói főgimnáziumnak, elemi iskolájának és tanítóképzőjének történelmében; neve a hála érzelmét, a példakövetés égő vágyát fogja fellobbantani mindazok lelkében, kik a multak nagy alkotásait, melyekre a jövődök építeni képesek, tudmányszomjjal kutatják.

Lőnhárt Ferenc erdélyi püspök 1888-ban az eddigi főgimnázium északi részének emeletén rendezi be a tanítóképző internátusát és helyezi el a földszint 3 termében a tanítóképzőt s a 4-ik szobát az internátus felügyelőjének adja át lakásnak. 15 éves püspöksége alatt nemcsak erkölcsi és tanulmányi szempontból fejleszti az intézetet, hanem anyagilag is, mert sajátjából 9000 korona adományával járul az intézet fenntartásához.

Az intézet a megváltozott kor követelményei szerint leggyorsabban fejlődik az 1897. évtől. Ezt bizonyítja a történelmében felsorolt alkotások és tények nagy száma. Az 1898. év őszén megnyílik a IV. évfolyam és a gyakorló iskola; ezen évben elfogadja az állami tantervet; 1905-ben a nm. magyar püspöki kartól új tantervet nyer; 4 új tanári és egy gyakorló iskolai tanítói állás szerveztetik; megalakul az »Élő Rózsafüzér Társulat« és az exhortáció kérdése megoldást nyer; attól kezdve állandósíttatnak az évi szentgyakorlatok. Anyagilag is ezt a gyors fejlődést tünteti fel az intézet: 1897-ig az iskolák pénzalapja 1517 koronával járult az intézet fenntartásához, ma már 8702 koronával; az állam segélyt eddig nem adott, 1908-tól 9400 koronával járul a kiadások fedezéséhez.

É megmérhetetlen az az erkölcsi és szellemi haladás, amit az intézet elért viszonyítva a régmúltakhoz! Megemlíteném a nevét is annak a nagy jótevőnek, ki az alkotások arany szálaít fonogatta nemes kezével, ha alázatosságát nem érinteném; de a történelmi igazság érdekében — bocsánat — meg kell neveznem azt a nagy lelket név szerint, ki az egyházmegyének adományozott százezrei mellett a rövid lusztrum alatt intézetünknek a sajátjából 27,924 korona 11 fillért adományozott égető szükségei kifizetésére. Ez a nagy jótevő az erdélyi püspök úr ömagyméltósága.

Szintén a történelmi igazság érdekében kell feljegyzennem, hogy a méltóságos státus 1873-tól 1901-ig évenként 3200, 1901-től 1900 s 1905-től 2100 koronával járul évenként az intézet költségeinek fedezéséhez.

Hasonlóan ezen igazság érdekében kell rámutatnom arra a tényre is, hogy 1899-től Csikvármegye összesen 6830 korona segélyt nyújtott és nagy jóindulattal viseltetett intézetünk iránt — amint e tény bizonyítja — a vármegye élén nagyérdemű főispánja Mikó Bálint öexcellenciája és érdemes utódja Kállay Ubul öméltósága és az alispán úr tanügypártoló, hazafias tisztikarával.

Ime a holt kéz 119,870 korona áldozata 50 év alatt! Ezt a manus mortuát, melyet az irányzatos eszmék sziklakopárságán elhelyezkedő új társadalom, a felforgató elvek mai szülőtt zászlótartói az állami és tanügyi élet szubverziójára ostrom alá akarnak venni, ezt a manus mortuát nem eltörölni kell, hanem emlékét, tiszteletét minden intelligens eleme a hazának véssé ércbe, égesse be lelkének öntudatába és hirdesse, hogy ez vezette a székely nép egyszerű gyermekeit, népét, tanítóit a művelődés útaira s a magyar nemzet hálája, mint babérkoszoru, fonja körül halhatatlan szellemüket örök zálogaképpen annak, hogy 681 kiküldött tanítóval az értelmi és erkölcsi haladás minden vonalán hazánk illetékes helyein a művelődés és civilizáció utaira vezette a néptömeget fiaival együtt.

Intézetünk az 50 esztendő s multat az erdélyi egyházfejedelmeknek, Isten küldötteinek, Isten apostolainak köszönj és Krisztus Anyjának, kinek kegyhelyén segítő kegyelmeért oly sok ezer szegény tanuló imádkozott a multban is, mint

a jelenben könybeborult szemekkel jövőjéért, szüleiért, királyáért és hazájáért. Ha ez a szellem az intézetet el nem hagyja és égiszéről mint száműzött el nem rebben: Isten Anyja meg fogja jutalmazni a 100 éves jubileummal is intézetünket; a multért: Te Deum laudamus; a jövőért: et rege eos et extolle illos usque in aeternum.

A férfikar éneke után Zsögön Zoltán tanár szavalta el a jubileumra irt „Ötven év“ című ódáját, mely a következő:

E pillanatban épen, halk neszelve,
Miként a tündérlábú sejtelem,
Lágy szárnyát az emlékezet kibontván
Végigsuhan mólázó lelkenem;
S rezdülve kél nyomán a mult világa . . .
— Mosolygón int felém a rév; —
Veri sötétjét lobbanó világa
És látom nagy határid, *ötven év!*

Nem állok olyan utasként előtted,
Ki végtelen, sivár homokra lép
S bár célja messze-távolát belátja,
Nem tudja, hová érkezik s mikép.
Óh, mert én is jártam termő vidéked
Földjét s munkásaidat ismerem;
Igaz szívből tudlak becsülni téged,
Hisz rajtad szép ügyünk babért terem. . .

Négy férfi szent, apostoli nyomában
Itt angyal állított emlékkövet,
Előbb-előbb felhőkig érő hármat
Fenséggel im, a negyedik követ.
Koszoruzottan régen áll a három,
Fölvésve érdeme kinek-kinek;
Negyedikét az angyal e határon,
Itt, életébe' diosóíti meg.

Ha érdemeitek magaslatára,
Núgy férfiak, egy pillantást vetek,
Szédülve hull a gyenge vissza róla!
A csillagnál fénylőbb a novetek.

És e káprázattól megilletődve
 Megrezdül lelkem, mint a falevél,
 S látom, mit nem vésnek márványba, kőbe :
 Szent ígétek a nép szívében él.

Tudással és hittel fölvertzetten
 Utánatok vonul szerény csapat :
 Az Istenért s honért vívott csatában
 Nevükre áldás száll, nem vér tapad.
 A szerzetes épűgy, mint a világi,
 A küzdelem nehéz sorába áll,
 S kigyulnak az ész- és szívnek világi
 S virul az *ötven évi* nagy határ.

A szenvedéssel nem sokat törődve,
 Mely néha legszebb cél elébe dül,
 Egyetlen fény ég mindenik szemében,
 A csillagé, amely ott jár, elül.
 S a lelkes, kis csapat nyomába támad
 Erős, munkás tanító-nemzedék :
 Egy elvetett mag visszaád ma százat
 S ez *ötven év* gyömölcsekép elég.

Elmennek széjjel iskolánk virági,
 Mindnyájuk fárad, lelkesül, tanít
 S az összegyűjtött kincset osztogatja
 Járván szent Mesterünknek útjait.
 A verejték, látom, nem hull hiába :
 Sárgult reményünk' zöldre váltja át ;
 Óh, hogyne volnánk hát büszkék mi rája :
 E remény tartja fenn a szép hazát. . .

Te áldottad meg így az *ötven évet*,
 Somlyói segítő, szűz Mária !
 S midőn hálát adunk most érte néked,
 Hallgass e tiszta szív imáira :
 Oh, ne hagyd régi örökséged árván !
 A hit fényét áraszd mindenha ránk !
 S add, hogy — fiaid a próbát megállván —
 Virágozzék szegény, magyar hazánk !

Az intézetben végzett tanítók nevében Tódor István csatószegei kántor-tanító a következő beszédet mondotta.

Mély és őszinte megilletődéssel lépek a szónoki emelvényre. Messzevezető emlékezés, több mint 30 éves, de soha nem gyöngülő, ellenkezőleg szüntelenül erősödő háláérzet, a hazafi szivét hevítő igaz és tiszta öntudat s az egyházért és szent vallásunkért rajongó keresztényi lélek szent hevülete mind egyszerre kezd hullámszerűen bensőmben s mondhatom: nehezemre esik elhatároznom, hogy ebből a zajongó tengerből melyik iránynak adjak elsőséget. Mert arra nyertem megbízást, hogy a jubiláló intézet volt növendékei nevében szóljak, s vajjon ha a letűnt ötven év apró részeire tekintünk és látjuk az itt összesereglett volt növendékek vidor deák életét, mely az emberi élet legszebb pontja, nem esünk-e a csábitás varázsa alá, hogy most e pillanatban mellőzzünk minden mást — hisz úgy is minden napunkat a köznek áldoztuk — s itt, ifjúkori örömeink színhelyén ülünk egy vidám családi ünnepet.

Bizony jól esnék e módja a megoldásnak, mert a rideg élet gleccsereiről az ifjúkori baráti hevület s talán apró szerelmek forró emlékének Tempe völgyébe visszavonulni magában elég ok volna az ünneplésre. Elmesélni egymás örömeit, csalódásait, visszasírni az ifjú évek emlékeit — magában is boldogító volna. Ám, de mi magyarok, sőt ami több, székelyek s hozzá még néptanítók vagyunk, nekünk nincs arra időnk, hogy bármily ártatlan módon is önző érzelmeinket kielégítsük; minket az isteni kegyelem arra jelölt ki, hogy mindenkor és minden körülmények között előbbre tegyük a magasabb szempontokat, mint saját életünk örömeit s így én is kötelességet vélek teljesíteni, mikor kedves, ötven év alatt itt végzett kartársaimat megfosztom jelen felszólalásomban a családi örömöktől s lelkemnek egy szárny-suhanásával átröppenek az eszmék ama világába, ahová egyébként 50 esztendő alatt ezen intézet annyi ifjút átsegített.

Tehát gondolkozzunk és emlékezzünk! Szálljon el lelkünk hazánk történetének ama szomorú korszakába, mikor a dal úgy szólott, hogy:

»Sirtam én is, sirt az Isten maga is,
Hogy a földön nem lesz több egy magyar is.«

Mikor az »Árva gólya állt magában egy teleknek a lábában« s nem tudott repülni, mert el volt metszve szárnya s mikor a hazafiak, kiknek sikerült elkerülni Aradot, a haza határain kívül keseregtek elveszett hazájuk felett. És akkor eljött egy védő angyal, a hatalmas lelkű főpásztor: Haynald Lajos felhívta a székely népet, hogy a gimnázium és egy tanítóképző-intézet céljaira ne sajnálja adományait s a székely nép örök büszkeségére annyit áldozott, hogy ime ma e nagy multu intézetnek dicsőségéről, fényes sikereiről nemes önludattal beszélhetünk!

Nem beszélek én itt arról a keserű kenyérről, amit ezen intézet számos ifjúnak nyújtott! Egész Magyarország tele van hintve azokkal a kemény koponyájú fiukkal, akik ebből az intézetből vittek diplomát s felvették a harcot a tudatlansággal, a hazafiatlansággal és az emberi egyéb gyarlóságokkal szemben s akik megnyitották a nagy tömegekszámaúra a kultura kapuit s nekem e pillanatban ez a földölog.

Az elnyomott, leigázott haza e félszigetén, mentevarán száz és száz székely ifju ragadta magához az intézet falai között az emberhez legméltóbb fegyvert, a magasabb műveltséget s a nemzet legizgalmasabb napjaiban is ez intézet ifjainak nagy tömege képezte ama szócsövet, kiken keresztül a nemzet szellemei: Arany, Jókai, Tompa, Vajda János és mások könnyes szemmel szólottak a nemzethez, hogy a keserű napokban se csüggedjenek.

Azok a jó öreg kartársaim, akik az intézetnek első zsengei valának, bizonytal igazat adnak nekem abban, hogy ez a keserves, de fenszöges hivatás számukra kijutott s ebben is a csiksomlyói tanítóképző az első között haladt.

Majd jöttek a nemzeti élet hajnalpirkadásának örömapjai s kik voltak a falvakban annak első hirnökei? Ismét a tanítók. Mikor báró Eötvös 1848-ban elhagyott miniszteri székébe visszaült s nagy alkotását az 1868. évi 38. t.-c.-et megcsinálva ebben a tanítóképző számúra mintát és tapasztalatot keresett, ismét ott volt az akkor létező tanítóképzők legsikerültebbje, az t. i. amclynek ma itt 50 éves jubileumát üljük.

Megindult a modern nemzeti állam fejlődésének processzusa. A múlt század 60, 70 és 80-as éveit, sőt az egész század végét két óriási mozgalom jellemzi. Egyik a magyar nemzeti állam szervezése, a másik az állam gazdasági berendezkedése. Elhazafiatlanodott vidékek visszahódítása, idegen ajku testvéreink között a magyar nyelv és nemzeti szellem terjesztése, a jobbágyi sorból kiemelkedett magyar nép között a kultúra fejlesztése, hirdetése a tisztultabb erkölcsöknek: ezek az óriási feladatok nehezdedtek a magyar tanuló vállaira s az a gárda, melyet akár, mint jelenlevőt, akár a távolban velünk érzőt testi és lelki szemünkkel, akár a sir mélyén is megpillantunk, ezt a feladatot tisztán, nemesen felfogta s megvalósította!

Hála ez intézet nagyszerű vezetőinek és tanárainak, kik között a P. Simon Jukundián és az őt követő Földes József az elsők között valának olyan képzett, olyan bátor és hazafias tanítói kar hagyta el az intézetet, hogy akárhova betette a lábát, mindenütt siker maradt nyomában.

Ime! Mélyen tisztelt ünneplő közönség! ez az, amit az intézet volt növendékei nevében nyugodt, de egyuttal hálás és büszke szívvvel elmondhatok és megállapítani szerencsém van. A székely nép lelkéből és erejéből nőtt intézet más nem is lehet s mi, akik innen vittük az élet számára megkívántató vallásos és hazafias irányu képzettségünket, mindig hálásan fogjuk ezt emlegetni s boldogok vagyunk, hogy eljött az óra, mikor ezt itt, hálánk fejében elmondani szerencsések vagyunk.

Pedig tévedne, aki azt hinné, hogy ezzel az intézet működési körét egészen kimerittem. Az erdély egyházmegegyei kath. templomok zugó orgonái és a zsolozsmákat zengő népajak is dicséretet hirdetnek az intézetről.

A szív szavának, amely mindig elsőnek érkezik a fellegek fölé, az Úr trónjának zsámolyához, az egyházi zenének és templomi himnuszoknak e vérrel szentelt hazában olyan mestere nem volt, mint ez a tanítóképző és annyi apostolt sem küldött szét egyetlenegy sem, mint amennyi innen kikerült.

Dicső tehát ez intézet multja; mostani lelkes igazgatója s odaadó, derék tanárainak vezetése mellett a jelen is; és áldozatkész kezét mindig a tanuló ifjuság szívéen tartó kegyes főpásztorunknak különösebb figyelme és szerető atyai gondoskodása folytán jövője: a legszebb reményekre jogositó, mert a kultúra szükségletének érzete ma már minden nemes lelket áthatott.

Az új irányzatok szaturálva vannak a nemzetköziség és Istentagadás jelszavaival s ki ne látná be, hogy itt a honfi vértől áztatott székely hazában a csiksomlyói segítő szűz Mária oltalma alatt ennek az intézetnek nagy hivatása van.

S én itt e kis hadsereggel, a hazafiság és vallásosság e dicső katonáival, akik innen ez intézetből vittük éles fegyverünket, mindnyájunk nevében hálát adva az egek és világek Urának, hogy e napot számunkra megadta, szent Feliségéhez azt a fohászt küldöm, hogy ezen intézetet, a kath. egyház dicsőségére, édes hazánk javára s a Székelyföld jólétének és dicsőségének emelésére: virágoztassa fel a kulturális intézmények legmagasabb fokára.

Ez a benső óhaj és ima legyen leróvása annak a hálának és köszönetnek, melyet mi, idesereglett szellemi gyermekek, szellemi édes anyánk előtt való hódolatunk jeléül ime ez ünnepélyes pillanatban itt leteszünk.

Éljen, virágozzék, fejlődjék e nagy multu tanítóképző intézet! Adja a jó Isten!

Ezen beszéd elhangzása után dr. Herman Antal mondotta el mély hatást keltett nagyszabásu beszédét, amely szószerint a következő:

Kegyelmes Főpásztor Úr!

Nagyérdemü kollégák! Kedves ifjuság!

Tisztelt ünneplő közönség!

Ezen erdélyi Pannonhalma ünnepalmazára lelkes örömmel jöttem mint katolikus hívő és mint magyar tanító. Nem választom el e kettőt. Hiszem, amit tanítok, és tanítom, amit hiszek. De az én egyéni örömem nem adna jogot ahhoz, hogy belevegyitsem gyöngé hangomat e művelődéstörténeti jubileum hangulatába. Engedelmet kérek, hogy szerényen

megszólaljak kít tekintélyes testület nevében, a melyek joggal kérhetnek testvéri részt ez ünneplésből. A tanítóképző tanárok országos egyesülete és a m. kir. állami Paedagógium küldik általam üdvözlőlevelet a jubiláló csiksomlyói római katolikus tanítóképző-intézetnek. Ismerik fontos hivatását, méltányolják nagy érdemeit, és óhajtva óhajtják, hogy a nehéz küzdelmek félszázadát a dicső diadalmak századai váltsák fel.

Hajnald Lajosnak, a nagy egyházfejedelemnek és hazafinak zseniális koncepciója volt, hogy a székelység tanítóképzőjét ide telepítette az ősi kegytemplomnak nem árnyékába, hanem fénykörébe. Bölcs elhelyezés vala ez. Ha Erdély Magyarországnak jobb keze, Csikot e kéz mutató ujjának lehetne nevezni, amely ég felé mutat, mint a templom tornya. Itt e nem fertőzött őstalajban biztosan fejlődhetett a képző törzse. Buzgó apostolok székely tanítványok romlatlan lelkébe oltották itten a vallás és tudomány, a haza- és emberszeretet érzetét és igazságait.

Ez a vidék a legtávolabbra esik attól a ponttól, amelyet a haza szívének szoktak nevezni. De az erkölcsi vérkeringésnek talán más a folyamata, mint a biologiainak. Az emberi testben a vér a szívből indul ki s midőn elhat az egész szervezetbe, elhasználódnak éltető elemei. Visszatér a szívbe, ott megtisztul és megújódik és aztán ismét széjjel lüktet, hogy tápláljon és éltesse. A nemzet erkölcsi organizmusában pedig talán éppen a középpontban romlik meg a vér és a periferiákon tisztul és újul.

A nép tanítójának nem a modernizmus fényűzését, az efemer divatos áramlatokat, az élvezetek raffinált formáit kell ismerni. Helyes képzésének klímája, miliője nem a nagy városok fertőzött légköre. A világ tanítója, Krisztus, a szegény Betlehemben született. A tanító a természet öln, egyszerű életviszonyok közt kevés és egyszerű, de mintaszerű vezetők példáján búzduľva érleľdöjék és készüljön sok megpróbáltatással járó missziójára. Nehéz feladata, hogy a modern kultúra zagyva össze-visszaságából válogatva azt közölje a néppel, ami általános emberi és nemesen nemzeti, ami állandó értékű, ami igazán szükséges és üdvös. De a néptanító ne csak adjon a népnek, hanem fogadjon is tőle. Ismerje hagyó-

mányait, szokásait, lelki életét, világnézetét, és eszményeit. Csak így fog igazán a nép lelkéhez férni, csak így fejlesztheti azt szervesen a maga természetének törvényei szerint. És becsülje meg a népelet jellemvonásait, mert ezeknek összege a lényege annak, amit mi nagy szóval nemzeti geniusznak szoktunk nevezni. Merítsen a néplélekből, a nemzeti élet ez ő forrásából. És juttassa el a tanulságokat a nemzeti kultúra, tudomány és művészet egyetemességéhez. Mert csak így lehet czekeket megóvni az elszintelenedéstől, elsőkélyesedéstől és elsenyvedéstől, a kozmopolitizmustól. Tanítva így tanul a tanító, így lesz két irányban igazán összekötő szerv nemzet és nép közt. A népoktatás olyan fa, mélynek napfénye a nemzeti műveltség, de gyökértápláló talaja maga a nép lelke.

A társadalmi viszonyok mind bonyolultabbakká és hazugabbak lesznek, az élet mind súlyosabb, a tökéletesedés mind nehezebb. A tanításnak és nevelésnek feladata, hogy az igazsághoz, az élethez vezessen. Ennek az utját nem a materializmus, az önzés, az élvhajhászat modern filozófiája jelöli, hanem Krisztus, aki azt mondja: én vagyok az út, az igazság és az élet.

Az egyház jól tudja, hogy a földi lét nemcsak siralomvölgy, amelyen gyorsan át kell sietni, hanem a túlvilág preparandiája, az a tér és idő, amelyben meg kell szerezni, de el is lehet veszteni az örök életet. Az egyház mind intenzívebben az élethez fordul a nehéz viszonyok közt. Beáll a szociális küzdelmek homloksorába, hogy megmentse a tévtanok által veszélyeztetett társadalmat, amely jórészt az ő alkotása. A szociális kérdést különben lényegében megoldja az evangelium. Ezen a téren is kövesse az iskola az egyházat. Ne távozzék el tőle, ha nem akar elszakadni saját hivatásától. Csak így biztosíthatja a vallás-erkölcsös nevelést s a népoktatás nemzetalkotó és nemzetmentő misszióját. Egyház és iskola, vallás és tudomány, erkölcs és igazság épügy nem ellenkezhettek egymással, mint lélek és test. Ha ezek szétválnak, vége az életnek.

Az üdvözítő kiküldötté apostolait, hogy tanítsanak minden népeket. Ez a tanítóképző is már egy félszázad óta küldi szét a vallásos magyar népoktatás apostolait, hogy

tanítsák a székely népet. Tanítsák az ősi erények megőrzésére, vallásosságra, munkára, hazafiságra, műveltségre. Ez az intézet nyugodt lelkiismerettel tekinthet vissza a múltra, biztos reménnyel előre a jövőbe. Jól sáfárkodott a rábizott fonttal: az ifju lelkekkel és a tudománnyal egyaránt. Nagy kincset adott a nemzetnek — úgyszólván ingyenbe. Méltó ezért a nemzet hálijára és hathatós támogatására.

Engedjék meg, hogy egy lokális képpel zárjam be szándéktalanul hosszúra nyult felszólalásomat. Tegnap délután szép májusi napon, mely egyesítette a tavasz és a nyár kellemeit, kedves kollegákkal kirándultunk a környék egy nagyobb hegyére. Járatlan, meredek ösvényeken, avaron, görgő kövek közt, ledült korhadt törzsökön keresztül, szakadékokon át, komor fenyők rekkenő árnyában haladtunk fölfele. A tetőn egyszerre gyönyörű tisztásra jutottunk. Ragyogó nap árasztotta ránk zsonditó melegét. Előttünk üde puha pázsit, közben színes illatos virágok. A balzsamos levegőben a tavasz lehe özönlött körül. És elragadó kilátás tárult gyönyörködő szemünk elé: a távolban kéklő hegyek, közelebb zöld erdők, hullámozó vetésű mezők, szétszórt faluk sorozata. Ez a verőfényes tető jelképezi a mai jubileumot a félszázados nehéz haladás után. És mind az a fény és melegség és balzsam Hajnald Lajos reinkarnációjának, méltó öröksének, a mi kegyes főpásztorunknak nemes szívéből, nagy szelleméből sugárzik ránk; az ő fenkölt lelke mutatja nekünk a biztos kilátást a jövő áldásaira. Legyen áldott érte!

Még egyszer köszöntöm a jubiláló tanítóképzőt!

Az üdvözlésre Karácsony József igazgató meleg szavakban válaszolt:

Egy francia író Payot szerint az emberi test az ösztönök, a vágyak, a hajlamok és dúló szenvedélyek győzelmes csatateré lenne, ha a Chrisztianizmus ennyi órgyilkossal szemben 3 szellemi hőst nem nevelne az ember védelmére: a vallásos érzelmet, az igazságot megismerő értelmet s az erkölcsi törvény előtt hódoló akaratot.

Soha még sem emberek, sem intézmények, sem a kereszténységtől elszigetelt tudomány ilyen 3 hőst nem tudott nevelni, ez egyedül Krisztusnak és az ő szellemében apostolkodó paedagógiának kiváltságos felségjoga; ez van hivatva

egyedül a világon a vallásos érzelmet felkelteni, fejleszteni, megerősíteni; ez van hivatva az értelem elé tárni ragyogó fényben a személyes én örök életének igazságát s az akaratot így beállítani az örök boldogság utába.

Ezen 3 felséges eszme indithatta csak a budapesti Paedagógium és az Országos Tanítóképzői Tanáregyesületet, hogy 50 éves jubileumi ünnepélyünk alkalmából képviseltesse magát a Nagyságos Igazgató ur tiszteletreméltó és ország-szerte közelismerést érdemlő személye által, hogy kifejezzé a testvéri együtérzést a keresztény eszmékben és hazafias törekvésekben; kérjük Nagyságodat fejezze ki, hálánkat, tiszteletünket a Paedagógiumi Tanári Karnak és Tanáregyesületnek és kérjük Istent, hogy úgy Nagyságodat, mint a küldő tekintélyes intézet tanárait és az Országos Tanári Egyesületet boldogan sokáig éltesse!

A rendes műsortól eltérőleg az erdélyi püspök úr is elmondotta befejező beszédét, amelyet mindenki élénk figyelemmel hallgatott s amely mindenkire nagy hatást gyakorolt. Egyébként álljon itt beszéde egész terjedelmében.

Mikor megkaptam a meghívót ezen ünnepélyre, kételkedés fogott el, hogy ezen tanintézet, amelyet úgy lesajnálnak, megérdemli-e, hogy ünnepeljen, hogy jubiláljon? — Lesajnálják nemcsak azok, akik nem értenek hozzá, hanem még a hivatottak is. Nézzünk szemébe ennek. Megérdemli-e a lesajnálást? Miért sajnálják le? Azért, mert a tanintézet igazgatójának nem lehet 7 szobás, modern lakása, hanem *ezen szegény intézetben 2 kicsi szobával rendelkezik, megosztja növendékeivel a lakást és évtizeden át a lankadatlan munkában kitart?* azért? Vagy azért, hogy *ezen intézet jóra való tanárai egy-két száz forintért minden zuglódás nélkül oly sokáig emberfölötti munkát végeztek, hőiesen küzdöttek?* Volt idő, mikor oly derék egyén volt közöttük, aki 10 gyermeket képes volt felne-

velni. Vagy azért sajnálják le ezen intézetet, hogy nem diplomás, nem egyetemet végzett tudósok állottak az élén a múltban, vagy azért, hogy barátúruha fődte őket? Ezek szebb, tartósabb, hálásabb és messzebb kiható munkát teljesítettek, mint azok, akik büszkék tudományukra, akiket a tudás elbizakodottá tesz és égis terjeszkednek. Hát miért sajnálják le? Azért, mert egy régi épületben van, amelyben nincsenek a modern higienia szabályai szerint méretekre osztott szobák? Azért nincs ok sajnálni. Ennek is haszna van. *A növendék már itt megszokja a szegénységet s ha kikerül a világba, nem fog panaszkodni, hogy a kántori lakás nem olyan szép, nem olyan kényelmes, hanem megelégedettség uralkodik szívében.*

Nekünk nincs okunk szégyenkezni, mert saját hibáinkat, fogyatkozásainkat ismerjük és dolgozunk; iparkodunk, hogy azoktól megszabaduljunk. Ha egykét napra nem lehetséges, még nem csüggedünk. Én azt hiszem, hogy nincs okunk szégyenkezni, mert az eredmény évtizedek eredménye. Volt alkalmam, amig egészségesebb és jobb erőben voltam, a Székelyföld egyes iskoláiban a vizsgálatokon részt venni. Örömmel tapasztaltam, hogy ott nemcsak az ismeretekre, hanem a szeretetre is tanítottak; sirva búcsúztak el a gyermekek a kozmási tanítótól, ezt tudom; az iskola nem volt kinpad, hanem üdülő hely, ahol ismeretekkel gazdagodtak. Ezen tanítókat az intézet küldötte. A csíksomlyói intézet látta el a székely községeket oly egyénekkal, kik a tanítók rögs útját járták. Nincs okunk a szégyenkezésre, mert, amennyiben lehetett megfelelni, törekedtünk, iparkodtunk, hogy ezen hiányokon segítsünk, ahogy segíthettünk.

Krisztus az igazi pedagógus, hozzá kell ragasz-

kodni, mi Krisztust akarjuk kialakítani lelkünkben. Ezt célozza a kongregációi, a Mária-társulatba való felvétel. Ettől is félttem, mert a külsőségeket nem szeretem, mert akárhányszor nem felel meg neki a belső élet, de megvigasztalódtam, mert azon néhány ifju, akik megesküsznek, hogy szűz Mária leventéi lesznek, fogadásukat meg is tartják. Különösen három, ami fő: 1) istenfélő lesz, nemcsak szájával, hanem szívével, Istent szereti és féli; 2) tiszta életű lesz, ezáltal jövő testi életének, gyermekei egészségének, mert a gyermekek a társadalom ép tagjai lesznek, tehát az egész társadalomnak alapját veti meg, eszerint messze kiható fogadásuk; 3) a székely nép fő veszedelmét nemcsak szóval, hanem abstinens étellel, a pálinkától való teljes tartózkodással akarják megszüntetni s így a székely népet a romlástól megmentik. Ez az igazi népnevelő. Erre fogja megsegíteni a Szűz Anya.

Akik fogadalmat tettek, csak azok lesznek jó nevelők? Nem igaz. A többiek is; mert ha a többiek nem lépnek be a kongregációba, nem következik, hogy ők is ugyanazon elveket nem vallják, csak nincs bátorságuk magukat leköttni. Inkább nem lépnek be, hanem gondolkozási időt várnak, hogy majd lekössék magukat. Nem akarnak képmutatók lenni. Kevesen vannak, akik jelentkeztek, de ezek igazi tagok lesznek. A többiek nem gunnyal, hanem baráti szeretettel fognak nekik segíteni s példájukon buzdulni. „Nem lesz jó nevelő, aki magát nem tudja nevelni“.

Ezen intézet nem felel meg a kor követelményeinek, de majd én is körüljárók, gyűjtést indítok mint dicső elődöm, Hajnald püspök és minden 10000 forintra 1000 forintot ráadok. Mindnyájan adakozzunk, senki sem fog elmaradni. Szívesen fognak áldozni az emberek, akik a havasokat szép összegekért eladják.

Felhívás mindenkihez érkezik, akiknek Isten nemcsak pénzt, hanem szívet is adott s akkor, ha mikroszkoppal keresik, úgy sem találnak hibát.

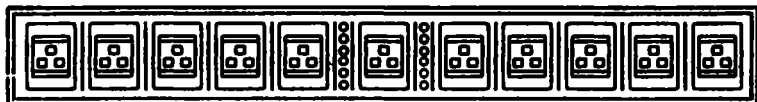
Végül a hála adójával tartozunk az igazgatónak és az intézet tanári karának. Nem szoktam dicsérni szemben, hanem, ha valaki olyan önfeláldozással él, mint ők, tiszteletet érdemelnek. Tisztelet az igazgatónak és a tanári testületnek! Isten fizesse meg! Köszönet a mélyen tisztelt közönségnek!

Köszönöm a megye vezető férfiainak az intézet iránt tanusított jó indulatát, akik méltányolni tudják ezen intézet magasztos hivatását. Isten tartsa meg vezetőit: a főispánt és az alispánt. Köszönöm az ének- és zene-tanár urnak, hogy oly nagy gondot fordít az egyházi ének művelésére s az ifjuságnak a zenében való kiképzésére s a tanfelügyelő urnak, aki jelenlétével szíves volt érdeklődését dokumentálni.

Végül nem mulaszthatom el, hogy az ifjuság szívére ne kössem a király iránti szeretetet. Nagyon rosszul cselekszik az, aki a király és nemzet közt levő kötelekeket meglazítja. Aldhatjuk a Gondviselést, amely oly királyt adott nekünk, aki 60 éven át hűen teljesítette terhes kötelességeit. Adja az Ur, hogy sokáig éljen!

Ezután Hubertól az „Őseink emléke“ című dalt énekelte a férfikar zenekisérettel. Szántó Ádám III. éves növendék, Mindszenti Gedeon „A szentek unokáihoz“ című gyönyörű költeményét szavalta el. Befejezésül az ifjuság Huber „Király induló“-ját énekelte el, amelyet a közönség fennállva hallgatott végig.

Igazgatói jelentés

a csíksomlyói róm. kath. internátussal egybekapcsolt tanítóképzőről az 1908—1909. tanévben.

Az elmúlt 1908—1909. tanévvel tanítóképzőnk fennállásának 51. évébe lépett át. Az intézet miképpen a múltban, úgy a jelen tanévben is öntudatosan szemelőtt tartotta Erdély egykori nagynevű püspökének, dr. Haynald Lajosnak, tanítóképzőnk dicső alapítójának szándékát: a jó tanítóképzést s ezuton a népnevelést.

1. Az intézet állapota.

1. A tanári személyzet és működése.

Tanítóképzőnk tanári személyzetében változás nem állott be. A tanári testület a kisebbszámú helyettesítésektől eltekintve tanulmányi feladatainak megfelelt.

A tanítóképző-intézet tanári kara és működésköre 1903|1909. évben.

Karácsony József igazgató született 1866. márc. 10-én Csíkmegyében Nagykászonban. *Okleveles rendes tanár.* Középkiskolai tanári oklevelet szerzett 1892. évben. Csikvármegye törvényhatósági bizottságának választott tagja, az »Országos Paedagógiai könyvtár és Tanszermuzeum« biráló bizottságának, az országos kath. Tanügyi Tanács kebelében működő tankönyvbíráló bizottságnak, az erdélyi róm. kath. Státusgyűlésnek tagja; a róm. kath. iskolai pénzalap püsp. nagybizottmányának rendes tagja stb. A képző-intézetnél mint igazgató és tanár működik 1897. aug. 9-től. Tanítja az I. évfolyamon a testtant; mint szaktárgyait a II. évfolyamon a lélektant heti 3 órában, a III. évfolyamon a nevelő-oktatótant heti 3 órában, a IV. évfolyamon a neveléstörténelmet és szervezettant heti 3 órában. Tanári műk. éveinek száma: 12.

Dományáncz Péter rendes tanár, született 1857. évben szeptember 5-én, Krassován (Krassó-Szörényvárm.). Tanítóképző- és középkiskolákra képesített *okleveles tanár*; faipari szakrajzra képesített rajztanár. Az erdélyi róm. kath. általános Tanítószövetség« tagja. Mind a négy évfolyamon ének- és zenetanár. Tanártestületi jegyző, a zeneszertár őre, az ifjúsági vándoregyesület védnöke. Tanári műk. éveinek száma 8.

Szabó István Csikszentmártonon, 1874. szeptember hó 1-én született. Rendes tanár. *Képesítetett* az elemi, polgári és gyakorló iskolákra. Tanítja a II-ik és IV-ik osztályban a magyar nyelvet; az I-től a IV-ik osztályban a történelmet, a IV-ik osztályban az alkotmánytant és a II-ik osztályban az állattant. Az Önképzőkör védnöke és könyvtáros. Tanári működési éveinek száma: 2.

Zsögön Zoltán született 1880 október 2-án, Osdolán, Háromszék megyében. Rendes tanár, felsőnép- és polgári-iskolákra *képesítő oklevéllel*. A Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesületének tagja, a Csiki róm. kath. Tanítóegyesület elnöke és a Katholikus Népszövetség igazgatósági tagja. Tanít magyar nyelvet a III. évfolyamon, német nyelvet az I—IV. évfolyamon, földrajzot az I—III. évfolyamon, rajzot az I—IV. évfolyamon és szépírást az I—II. évfolyamon. A rajzsztár öre. Tanári működési éveinek száma: 6.

Kovács András született Nyujtódon, 1879. december 11-én, *okl. rendes vallástanár*. Tanítja a vallástant az I—IV. évfolyamon és a gyakorló-iskolában, a magyar nyelvet az I. évfolyamon. Az I. osztály főnöke, a tanítóképző II. internátusának felügyelője és a Mária-társulat vezetője. Működésének évei száma: 4.

Páll Ferenc született Bélafehérván, Háromszék megyében 1882. év március hó 30-án, segédtanár, *középiskolai alapvizsgás tanárjelölt*, a mennyiségtan, természettudományi társulat tagja. Tanítja a mennyiségtant az I—IV. osztályban, a természettant a III—IV. osztályban és a természetrajzot az I. és III. osztályban. A természettani sztár öre. Tanári éveinek száma: 5.

Xántus Elek, született Csiktaplocán 1868. február 5-én; gyakorló-iskolai rendes tanító és tanítóképzői segédtanár. Elemi iskolai tanítóságra képesített *okleveles tanító*, tanítóképzőkre és tanítói tanfolyamok vezetésére képesített kézimunka-tanító, képesített tűzoltótiszt, gazdasági és méhészeti tanfolyamokat végzett. A csiki róm. kath. tanítóegyesület választmányának tagja, a várdotfalvi önkéntes tűzoltótestület parancsnoka. A tanítóképző és gyakorló-iskolájában tanítja a gyakorlóiskola minden tárgyát, a tanítóképzőben tanít: tornát, kézimunkát és vezeti a gyakorlati kiképzést. Tanítói éveinek száma: 18.

Dr. Kolonics Dénes született 1863-ban, április hó 8-án, Háromszék vármegyében, Kézdivásárhelyt. Egyetem orvos-tudor, tanít a tanítóképzőben 1903/4-ik iskolai évtől kezdve: a IV-ik éven egészségtant, s hasonlóan az egészségtant az I. évfolyamon. 1891. április 1. óta intézet orvosa, *okleveles egészségtan tanár*.

Vitályos György született 1869. július 26-án, Felső-csernátonban, végzettsége m. kir. gazdasági akadémia, a tanítóképzőben tanít 1908. május hó 1, IV. éven állattenyésztést, heti óraszám: 2.

Fodor Jenő született 1875. június hó 17-én, Besztercén, végzettsége: m. kir. gazdasági akadémia, a tanítóképzőben tanít 1908. szeptember hó 15-től, II. és III. éven általános és részletes növénytermelést, heti óraszám: 3.

Bágyi József született 1853. március hó 19-én, Maroskoppádon, végzettsége: m. kir. vincellér iskola és kertészeti tanintézeti tanfolyam, a tanítóképzőben tanít 1908. április 10-től, I. éven gyümölcs és konyha kertészetet, heti óraszám: 2.

Az 1908|1909. évi főhatósági leiratok és adatok az év történetéhez.

A 75426. számú rendelettel 1908. július 21-én a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 8500 korona államsegélyt utal ki a tanárok javadalmazására.

A 4177—1908. szám alatt a főhatóság Dományáncz Péter rendes tanárnak 300 korona fizetési előleget engedélyez az erd. róm. kath. tanítói alapból.

A 4558—1908. számú leirattal Bocskay Tamás II. éves növendéknek a főhatóság 50 korona segélyt utal ki.

A 4103—1908. július 20-án kelt leirattal Karácsony József igazgató 400 korona igazgatói honoráriumát megszünteti a főhatóság.

A 4847—1908. augusztus 27-iki leirat a javítótan képzésre szeptember 5-ére Bálint Lajos főesperes urat bizza meg az elnökséggel.

A 4585—1908. augusztus 16-iki számú rendelet Köllörtlé József II. évesnek szeptemberre magántanulói osztályvizsgálatra a III. évfolyamra engedélyt nem ad.

A 4676—1908. szeptember 2-án kelt leirattal a főhatóság Xántus Elek gyakorló-iskolai tanítónak az iskolák pénzalapjából 250 korona fizetési előleget utal ki és 4386. szám alatt 75 korona szálláspénzt.

A 4349—1908. számú főhatósági leirat értesít, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter 2389 korona 50 fillért utalt ki a tanítónövendékek gazdasági felszerelésére a földmives iskolához, hol a gazdaságtant fogják tanulni a növendékek s ezért gazdasági szaktanári állást nem rendszeresít.

Az 5003/1908. számú leirat Papp Gyula VI. gimnáziumi osztályú tanuló az I., II. évfolyam tárgyaiból különbözeti

vizsgaengedélyt nyer, a III. osztályról magántanulói engedélyt nem nyerhet.

A 2098—1908. szám alatt a Státus igazgatótanácsa a 4 koronás járulékok: 296 korona és a 6 koronás járulékok befizetéséről: 444 koronáról az adóhivatali nyugtákat látta-mozva leküldi.

Az 5248/1908. szeptember 21-iki szám alatt kelt leirattal a 350 koronás internátusi segélyt kiutalja a főhatóság.

A 4873—1908. szeptember 18-án kelt leirattal Béres Ferenc növendéknek 124 korona 80 fillér segélyt küld a főpásztor.

Az 5601—1908. október 3-án kelt leirattal az állandó tanmenetek és tanóra beosztása jóváhagyatik.

A 103421. szám alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszterium az államsegély folyósítása tárgyában elrendeli a tanári jövedelmek bevallását.

Az 5499. számú leirattal a Pápai és Ceciliai ünnepélyek, az intézet 50 éves jubileumi ünnepélye jóváhagyatik, Szabó István rendes tanár esküje bekéretik.

Az 5637. számú leirattal a főhatóság Xántus Elek gyakorló-iskolai tanító 75 korona szálláspénzét október, november és decemberre leküldi.

A 88532—1908. számú miniszteri leirat értesíti az intézetet, hogy sem felszerelésre, sem dologi szükségletekre államsegély nem adható.

Az 5338—1908. szeptember 25-iki szám alatt igazgató a Státusgyűlésre meghívatik.

Az 5789. szám alatt október 17., 18-ára tanulmányi kirándulásra engedélyt ad a főhatóság.

Az 5658—1908. október 10-én kelt leirat Dományáncz Péter és Karácsony József igazgatótól bekéri az esküről felvett jegyzőkönyvet és bekéri az intézet kiadásairól, jövedelmeiről, költségvetéséről, zárszámadásairól szóló kimutatókat.

Az 5694—1908., 5—1909., 69—1909. Xántus Elek gyakorló-iskolai tanítónak 75—75 korona lakáspénz kiutal-tatik. —

A 3845—1908. október 30-iki szám alatt felmentvény jó a gyakorló-iskola számadásai alól és 3846. szám alatt a tandíj és értesítő alap számadásai alól.

A 2369—1908. november 1. szám alatt a Státus igazgatótanácsa igazgatót a tanügyi bizottság ülésére hívja meg.

A 123950. számú miniszteri leirattal Xántus Elek gyakorló-iskolai tanító fizetése 900 korona államsegéllyel kiegészítetik.

A 6668—1908. szám alatt Mezei Imre dítrói lakós a II. évfolyamra magántanulói engedélyt nyer.

A 125574. számú miniszteri leirattal a bevallási ívekhez csatolt okmányok a tanároknak visszaküldetnek; 4000 korona az iskolai pénzalapban kamatcsökkenés miatt beállott hiány államsegéllyel való pótlása megígértetik.

A 6804—1908. december 5. szám alatt kelt leirat szerint Szabó József II. éves növendéknek javítóvizsgálati engedély évközből nem adható.

A 83724. számú miniszteri rendelet intézkedik a kirándulásokra vonatkozó vasuti kedvezményekről.

A 6001—1908. november 4-iki szám alatt kelt főpásztori leirat szerint Kovács András hittanár 400 korona fizetési pótlékot nyer az államsegély megadásáig.

A 129232—1908. szám alatt megküldetik Magyarország közoktatásügyéről szóló jelentés.

A 6925. számú leirat szerint csak okleveles tanár nevezhető ki rendes tanárnak.

A 6918. számú leirat szerint a nem rendes tanerő államsegélyt nem kaphat. (90627—1909. számú miniszteri rendelet).

A 235—1909. szám alatt kézimunkadíjba 133 korona 33. fillért lektül a főpásztor Xántus Eleknek.

A 7288—1908. számú rendelet szerint a munkásbiztosító pénztárnál az intézeti szolgák — ha nyugdíjjogosultak is ennek megjelölésével — bejelentendők.

A 283. számú státusi leirat a tanárok fizetéséről és nyugdíjáról kimutatást kér.

A 119560. számú miniszteri rendelettel Szabó István rendes tanár az országos tanári nyugdíj-intézetbe felvétetik s 433 korona 90 fillér járulékot előir a miniszterium.

A 146990. számú miniszteri leirattal Tóth József bukaresti lakós a IV. évfolyamra és tanképesítőre magántanulói engedélyt nyer.

A 129765. számú rendelet szerint a IV. évfolyam osztályvizsgálata május utolsó hetében, a tanképesítő írásbeliek június első hetében tartandók.

A 15860—1909. febr. 3-iki számú miniszteri rendelet szerint a képzők tantervébe a szociális ismeretek jövő tanévben felvétetnek; szociológiai tanfolyamra egy tanár küldendő, ki 100 korona segélyben részesül.

A 10684—1909. január 28. számú miniszteri leirat az 1907—1908. évi *tanképesítőket jóváhagyó tudomásul vette*: a jelentésekbe: az anyakönyvi kivonatokba csak a képesített tanítók veendő fel, dolgozat példányok is felterjesztendő.

A 746. számú leirat értelmében Béres Ferenc III. éves 2 elégtelen tanjegye miati elveszíti a főpásztori segélyt.

A 746—1909. február 8-iki számú leirat szerint a havi állandó tanmenetek, az 50 éves jubileumi ünnepély mősora és az I. félévi osztályozás eredménye tudomásul vétetik.

Az 1032. és 1253. szám alatt 14 növendéknek 640 korona ösztöndíj leérkezik.

A 21852. szám alatt a miniszter szociológiai tanfolyamot hirdet március 29-től április 3-ig.

A 283. számú státsi igazgatótanácsi leirat szerint az alapítványi főpénztár folyó tanévre 316 korona iskolai fenntartói díjat fizet ki; jövőre nézve 420 koronát.

A 1138. számú főpásztori leirat értelmében Szabó István tanártól 400 korona államsegélye után 1907-re 2%, fenntartói díj levonandó; a többi tanárok államsegélye után is 1909-ig a 2%, levonandó.

Az 119559—1908. számú leirat szerint Zsögön Zoltán 2320 korona nyugdíjjogosultsággal felvétetik az országos tanári nyugdíj-intézetbe. Járuléka 639 korona 6 fillér.

A Státus 63. szám alatt 8 korona 64 fillér tűz és száraz villám ellen biztosítási díjat kér.

A 407—1909. február 20-iki igazgatótanácsi leirat a 2% fenntartói díjat 1907—1908, 1909 re előírja.

Az 1906—1909. április 5-iki szám alatt Simon Sándornak magántanulói engedély nem volt adható.

A 26555—1909. február 25-iki miniszteri rendelet a nem magyar tannyelvű iskolákra képesített tanítók oklevele nék érvényesítéséről magyar tannyelvű iskolákra és a más tannyelvű iskolákra való képesítés szabályait tartalmazza.

A 20750—1909. február 25-iki miniszteri leirat szerint 9400 korona államsegély kiutalása; 4700 korona felvétele az adóhivataltól az I. félévre.

A 147717—1908./1909. sz. a. a miniszterium Xántus Elek gyak. iskolai tanítónak korpótlék kiegészítést nem ad.

Az 1651. sz. a. leirat elrendeli, hogy intézeti munkálatoknál csak ker. szociálista munkások alkalmazandók.

A 31602. sz. miniszteri leirat szerint Szabó István tanár a szociol. tanfolyamra felvétetik.

A 4921—1909. március 4. sz. a. a miniszterium a 8500 korona tanári fizetésekre és 900 korona gyak. isk. tanítói fizetésre adott államsegélyek számadásáról felmentvényt ad.

Az 1843. sz. a. Xántus Elek tanító 75 korona szálláspénze leküldetik.

Az 1884. sz. a. Kovács András hittanárnak 200 korona segély kiutaltatik.

A 36988. sz. a. a miniszterium az örsz. tornaverseny szabályait és az utasítást megküldi.

A 311. sz. a. Csikmegye 480 korona segélyt ad az intézet 50 éves történelme nyomdai költségeinek részben való fedezésére.

A 32975. március 25. kelt miniszteri leirat szerint 20 szerzetes pap tankép. engedélyt nyer 1 évi tan. gyak. igazolása mellett.

Az 561. sz. leiratban a tankép. szóbeli vizsgálat jún. 14. 15. 16.-ra tűzetik ki.

A 39104—1909. április 27. sz. a. özv. Lakatos Izráné nyugdíját a miniszterium kiutalja.

A 2603. május 8. sz. a. Szabó István tanár 2°/₁₀ iskolai fenntartói díja 36 koronában állapítatik meg 400 korona áll. segély után 1907-re.

1908.

Augusztus 29-én tanári értekezletünk kijelölte a tanárok tárgyait, határozatot hozott a beiratási idő, javító vizsgák és a tanév megkezdésére vonatkozólag.

Augusztus 31. A tanítóképző növendékeinek javító vizsgája.

Szeptember 1. 2. 3. Beiratások.

- Szeptember** 4. A tanév ünnepélyes megnyitása. »Veni Sancte«. Fegyelmi és rendtartási szabályok felolvasása.
- » 4. Az előadások megkezdése.
- » 5. Javító tanképesítő.
- » 8. Ünnepek.
- » 19. Tanítóegy. gyűlés, szünnap.
- » 21. A növendékek gyónása d. e. 10 órától.
- » 22. Az ifjuság közös áldozása.
- Október** 4. Királyunk O Felségének népnapja. A tanárikar az ifjusággal együtt szentmisét hallgatott.
- November** 1. Mindenszentek ünnepe. Szünnap.
- » 2. Halottak napja.
- » 3. Engedélyezett szünnap.
- » 4. Püspök úr Ónagyméltósága nevenapja. Szünnap.
- » 5. Szent-Imre. Szünnap.
- » 19. Erzsébet királynénk halálának emléknapja, mely napon az intézet tanári kara a növendékekkel együtt szentmisét hallgatott.
- » 22. Az intézet védőszentjének: sz. Ceciliának ünnepe műsorral.
- December** 8. Mária szeplőtelen fogautatása. Ünnepek.
- » 14. Szent gyónás. 10 órától előkészülés.
- » 15. Áldozás.
- » 23. Délelőtt 12 órától szünidő január 3-ig bezárólag.

1909.

- Január** 6. Vizkereszt, szünnap.
- » 27. Tanári értekezlet, I. félévi osztályozás.
- » 31. Az értesítők kiosztása.
- Február** 2. Gyertyaszentelő Boldogasszony. Ünnepek.

Március	17—21-ig.	Lelkigyakorlatok.
Április	3—15-ig.	Husvétii szűnet.
»	17.	A 48-as törvények szentesítésének emlékére isk. szűnnap.
Május	29.	Bérmálás.

Vizsgálatok rendje a csíksomlyói róm. kath. tanítóképzőben az 1908—1909. tanév végén.

Május	22. 24.	A IV. évf. oszt. vizsg.
Június	2.	Beiratások a tanítóképesítőre.
»	3. 4. 5.	Írásbeli tanítókép. vizsgálatok.
»	14.	Szöbéli tanítóképesítő és kántori vizsg. és a következő napokon.
»	17. 18.	I. II. III. évfolyam magántan. írásb. vizsgálata.
»	19.	I. II. III. évfolyam magántan. szóbeli vizsgálata.
»	21. 22. 23. 24.	I. II. III. évf. osztályvizsgálata.
»	17.	Gyakorló-isk. vizsgálata.
»	24.	Évzáró értekeztet.
»	29.	»Te Deum« szent misével és a tanév bezárása.

Vallási és erkölcsi élet.

Intézetünk nagy gondot fordított a tanuló ifjúság vallás-erkölcsi életének ápolására is. Buzgón munkálkodtunk azon, hogy belőlük hitből élő, meggyőződéses katolikus tanítókat neveljünk.

A téli hidegebb hónapok kivételével az ifjúság tanárai kíséretében naponkint énekes szentmisét hallgatott s vasárnapokon a szent misét megelőzőleg a hittanár exhortációján vettek részt.

Az intézetben a lefolyt tanévben is szépen virágzott az »Élőrózsafüzér Társulat«, amelynek tagja volt minden növendék.

S hogy a vallás-erkölcsi élet még szebb, vonzóbb legyen s hogy a Mária kultuszt még inkább ápoljuk növendékeink lelkében, azért a lefolyt tanévben a Mária kongregáció megalapításához is hozzá láttunk. Az ifjúság a hittanár felhívására örömmel sorakozott a Szeplőtlen zászlója alá

s a jelöltek — a kongregáció szabályait szemelött tartva, a heti gyűléseket szorgalmasan látogatták s gyakran járultak a szentségekhez, így készülvén elő az ünnepélyes felavatásra, mely Püspök Urunk vezetése mellett május 31-én ment végbe.

A két internátusban lakó ifjuság ugy októberben, mint májusban naponként mély áhitattal végezte el a Mária ájtatosságot.

A kongregációba felvétettek a következő ifjak :

IV. évről	Gál Vilmos
Bara Ignác	Krizewszky Albin
Becze Elek	Mánya Gyula
Sárpátky János	Szőcs András
Szabó Béla	I. évről
III. évről	Bálint Ákos
Mátyás József	Kristó Ferenc
Somonffi Ferenc	Lengyel Ártur
II. évről	Szőcs Gergely
Balog József	Takács Lajos
Fehér Dezső	Zonda Imre
Gál Sándor	Zöld Antal.

Püspök Urunk Onagyméltóságának kegyes jóvoltából az ifjuság tanáraival egyetemben a lefolyt tanévben is részeshetett a lelkigyakorlatok kegyelmeiben, melyet Oláh Dániel plébános tartott a következő programmal.

A husvétli lelkigyakorlatok rendje a csíksomlyói r. kath. tanítóképzőben :

Március	17.	Délután 4 óraker ünnepélyes »Veni Sancte«, bevezető szentbeszéd, Litánia Jézus szent szívéről ; áldás.
Március	18. 19.	Délelőtt fél 8 óraker szentmise, utána első szentbeszéd; délelőtt fél 11 óraker második szentbeszéd. Délután fél 3 óraker harmadik szentbeszéd; lorettói litánia, áldás; délután fél 5 óraker negyedik szentbeszéd.
Március	20.	Délelőtt úgy, mint előző napokon. Délután 2 óraker szentbeszéd, előkészület a szent gyónásra ; estig gyónás.

Március 21. Dél előtt fél 7 órakor rövid szentbeszéd, szentmise, közös szentáldozás, búcsúimák; Te Deum.

Jegyzet Minden szent beszéd előtt egy negyedórán át olvasás. Szent Imre, Kempis T., Jézus Krisztus a tanítók eszményképe, az Erényesség zátonyai. Szent beszédek előtt és után ének: „Keresztények sirjatok.“ „Álla a keserves anya“ „Könyörülj Istenem.“ „A keresztfához megyek.“ „Kinek szívét a megígért fájdalomtör.“

Intelmek a lelkigyakorlatok idejére.

I.

A lelkigyakorlatok számára kitűzött napok nem szünnapok, hanem a komoly elmélkedés és a bűnbánat ideje; azért a tanulók fordítsák azokat lelkiüdvök komoly munkálására.

II.

Lelkiismeretesen tartsák meg a komoly csendet, mely kizárja e napokon az összejöveteleket, a társalgást és a beszélgetést. — Látogassák a legméltóságosabb Oltáriszentséget a templomban, mely egész nap nyitva áll; olvassanak vallásos könyveket, a fennmaradó időben foglalkozhatnak tanulmányaikkal is.

III.

A szent beszédek hallgassák feszült figyelemmel és azután is gondolkozzanak azoknak főbb pontjai felett, melyedjenek be azok igazságaiba, hogy ekképen meghatva, a jóban és erényben tartósan megmaradhassanak.

IV.

Minden elmélkedés után rövid ideig (4—5 percig) gondolják át újra a hallottakat; irjanak fel néhány jó gondolatot későbbi időre és jegyezzék fel jó feltételeiket is.

V.

Készüljenek lassankint a szent gyónásra s nagyon ajánlatos, hogy 1 évről, vagy hosszabb, avagy rövidebb időről általános gyónást végezzenek.

VI.

Vizsgálják meg magukat főbb hibáik és rossz hajlamaik szerint; gondolkodjanak arról, hogyan küzdhetnek eredményesen azok ellen.

VI.

Igyekezzenek napoként elmondani a szent olvasót és gyakoroljanak ezen néhány nap alatt több hasonló áhitatot.

Internátus, fegyelem, egészségügy.

A tanítóképző-intézetben lévő internátus berendezése, napirendje és szabályai ugyanazok mint azok az 1897—98-ik év értesítőjében foglaltaknak.

A két internátusban összesen 48 növendék nyert szállást. A fegyelem jó volt.

Intern. havi illeték 19 korona 20 fillér volt, melyért szállás, teljes ellátás és világítás járt. Fűtésre 6 koronát fizettek személyenkint a növendékek.

A többi növendék a szülői háztól járt intézetünkbe.

Az internátusi világitásra az erdélyi püspök úr 350 koronát utalt ki az idén is.

A tanítóképző intézet növendékeinek egészségi állapota az 1908—1909-iki tanévben kedvező volt. Betegségi esetek fordultak ugyan elő, de mérsékelt számban. Leggyakrabban a lélegző és emésztő szervek hurutos bántalmái s egy néhány esetben izom csúsz is észleltetett; heveny-fertőző bántalom azonban egy esetben sem.

A jelentkező könnyebb betegek az orvos lakásán, mások azonban az internátus helyiségében részesültek naponkint a szükséges orvosi gyógykezelésben.

Csiksomlyó, 1909. június hó.

Dr. Kolonics Dénes,
int. orvos.

Segélyek. Jutalmak.

Az erdélyi püspök úr Őexcellenciája volt kegyes kiutalni segélyképpen tíz növendéknek 80—80 koronát személyenkint: Zöld Antal, Takács Lajos I., Bocskay Tamás, Gál Sándor, Krizsevszky Albin II. éveseknek és György Áron, Szántó Ádám, Mátyás József III. Bara Ignác, Becze Elek IV. éveseknek ;

120—120 koronát élveztek : Szabó Béla, Opra Béla, Kacsó Gáspár, Sárpátky János növendékek.

A Simon-féle zenei alap kamatait 22 koronát Bara Ignác

IV. éves, a Földes József neveléstani alap kamatait 7 koronát; Sárpátki János IV. éves, a Földes Dávid alap 10 korona kamatait a legjobb viselet és szorgalomért Sárpátki János IV. éves nyerte el. A Bálint és Társai alap kamatai a tőkéhez csatoltattak, csekély voltuk miatt nem adhatták ki a pénztárból.

A két internátusnak Öexcellenciája adománya világitásra 350 korona.

Önagyméltósága püsp. magánpénztárából ezek szerint az intézet élvezett összesen 1630 koronát.

Az intézet fenntartási költséget és alapjal.

A csiksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapjából	7474 K. 60 f.
Tandij és értesítő illetékből	1405 K. 97 f.
Fogarassy-alapból	1260 K. — f.
Fogarassy-alapból az iskolák pénzalapja útján	1220 K. — f.
Az erdélyi róm. kath. elemi isk. alapból	2400 K. — f.
Püspöki pénztár	1630 K. — f.
Csíkmegeye évi segélye	600 K. — f.
Államsegélyből 1908/1909. tanévre	9400 K. — f.
Összesen	25390 K. 57 f.

Oktatás. Végzett tananyag.

Tanítóképzőnk tanulmányi életét illetőleg szigorúan ragaszkodtunk a tanítóképzők tantervéhez. Főtörekvésünk volt az egyes tárgyakból a tanterv kereteit szemelőtt tartva szerves tudományegységet nyújtani növendékeinknek, hogy a részletek a nagy egészbe beleillesztődven, a tudás és methodikai haszna, gyakorlati értékesítése kövesse tanítványainkat az életbe. Minden hónapban rendes értekezleteken tárgyaltuk az óráról-órára, hétről-hétre és hónapról-hónapra elkészített állandó tanmeneteket.

Az órarendet, a tanulmányi előmenetelt és használatban levő tankönyvek jegyzékét a következőkben adjuk. A gyakorlati kiképzés, a kántorképzés az új rendeletek szerint a következő módon történt:

Gyakorlati kiképzés.

Vezette: Xántus Elek.

Az I. éves növendékek 4-4 napon voltak a gyakorlóiskolában, jegyezték és a jegyzeteiket beadták a gyakorlóiskola tanítójának, aki azokra megtette észrevételeit.

A II. éves növendékek, mint olyanok, akik már némi módszertani ismeretekkel bírnak, naponként felváltva hospitálnak a gyakorló-iskolában. A gyakorló-iskolai tanító folytonos jelenlétében fogadják és elbocsátják a növendékeket. A feladványokat átnézik és azokra észrevételeiket megteszik. Leírják a heti lecketervet.

A gyakorló-iskolában végzett tanításról jegyzetet vezetnek, azt tisztázva, csinosan kidolgozva átadják a gyakorló-iskola tanítójának az észrevételek megtétele céljából. Szünet alatt behatolni törekszenek a gyermek kedélyvilágába, vezetnek és részt vesznek a játékokban s tapasztalataikat közlik a gyakorló tanítóval.

A III. éves növendékek hospitálnak. Éber figyelemmel tartoznak kísérni a gyakorló-iskolában történeteket s azokról kimerítő jegyzeteket vezetnek. Jegyzeteiket beadják a gyakorló-iskola tanítójának felülvizsgálatra.

A magánfoglalkozások pontos végzését ellenőrzik s az átvizsgálásnál segítségére vannak a gyakorló-iskola tanítójának.

Figyelemmel kísérik az iskolai naplók és nyomtatványok vezetését. A tanórarendet leírják, mindennel és mindenkép törekednek behatolni az iskola beléletébe s ott magukat, mint leendő tanítók otthoniassá tenni.

Ezen osztály növendékei heti 1 órában gyakorlati tanítást tartanak sorrendben. Tanítottak: a beszéd-értelemgyakorlatból, írás-olvasásból, számtan és földrajzból.

Volt összesen 36 tanítás 36 órában.

A tanítónövendék a tanításra kijelölt nap előtt 8 nappal kikapja tárgyát és azt 3 nap alatt a módszeres kivánnal-maknak megfelelően elkészítve beadja a gyakorló-iskolai tanítónak, aki azt mind nyelvtani, mind pedig módszeresség szempontjából felülbírálja, észrevételeit megteszi s a szükséges utasítással ellátva visszaadja a növendéknek.

A gyakorlati tanítást tartó növendék osztálytársai előtt 10 perccel megjelenik a gyakorló-iskolában, a magánfoglalkozások kiadására előkészül, a gyakorló-iskolai növendékeket, mihelyt a szünet vége jeleztetett, bevezeti a tanterembe, ahol már osztálytársai is megjelentek. A tanítás közben osztálytársai helyeiken jegyeznek bírálati füzeteikbe.

A bírálatra vonatkozó szempontok az 1906—1907. tanévi értesítőben láthatók.

A heti gyakorlati tanítások voltak hétfőn d. e. 11—12-ig, délután 3—4-ig, kedden 10—11-ig, 11—12-ig; szerdán 2—3-ig és szombaton 2—3-ig volt a bírálat. A tanításokat a növendékek felváltva négyenként bírálták és azok bírálata után a tanítónövendék védte magát, végül a gyakorló-iskolai tanító, mint bíráló elnök mondta el véleményét. Jelen voltak a szaktanárok is, akik szintén megtették megjegyzéseiket.

Minden bírálatról a növendékek felváltva jegyzőkönyvet vezettek.

A negyedéves növendékek nemcsak hetenként 4 órában, de az arra kijelölt időben napokig is tanítottak úgy, mint a 3 órás tanításnál minden tárgyból. Az órára kiadott tananyagot írásban adták be.

A heti 1 órás tanítás tartatott minden csütörtökön délelőtt 10—11-ig és bíráltatott szombaton 11—19.

A bírálatok ugyanazon szempontok szerint történtek, mint a IV. éves növendékeknél.

A napos tanításokra maguk írták elő a napi tananyag mennyiségét, mindenben ők in'ézkedtek a gyakorló-iskolai tanító folytonos utasításai és vezetése mellett.

A gyakorló-iskolai tanító mind a III., mind pedig a IV. éves növendékeknek időnkint mintatanításokat tartott. Tanításokat mutattak be és szaktárgyaik szerint a tanításokon és bírálatokon megjelentek és a bírálatban irányítólag részt vettek: Páll Ferenc, Kovács András, Zsögön Zoltán, Szabó István tanárok is a miniszteri rendelet értelmében.

Az idegen ajkú iskolák tanítási menetét bemutatták Zsögön Zoltán, Szabó István és Xántus Elek miniszteri rendelet szerint.

Kántorképzés.

Tauította: Dományáncz Péter.

A növendékek jobb zenészei külön zenekarba osztattak s heti külön egy órában gyakorolták az összjátászt; a főtörekvés oda irányult, hogy a növendékek a könnyebb klasszikus zeneművekkel megismerkedhessenek s így az iskolai ünnepélyeket a szükséges zenével ellássák.

A II-dik, III-dik és IV-dik évesek a feltüntetett órákon kívül heti egy órában gyakorolták a műéneklést, különös gondot fordítva az egyházi műénekekre. Az énekkar ellátta az összes iskolai ünnepélyeket és végezte a tanév alatt előforduló összes egyházi szertartásokat. A közös éneklésnél kiváló gond fordított a helyes korális-éneklésre olyformán, hogy az énekkar mindig elősegítette a kántorképzést, melynek tananyaga és tanmenete a következő:

Az I-ső évfolyam növendékei a zeneelméletből szerzett fokozatos ismeretek kapcsán elemezték a népénekeket s hangterjedelmükhöz alkalmazkodva, azokat énekelték is.

A II-ik évfolyam a nép-ének fokozatos további fejlesztése mellett résztvett az egyházi műénekek gyakorlásában. Tanulta a temetési szertartást tüzetesen, a »Veni Sancte«-t a »Tantum ergo«-t és a vesperás psalmusait. A tanult énekek egyszerűbb alakjait az orgonán is gyakorolta úgy, hogy a jobb növendékek képesek voltak a csendes szentmisén a kántori teendőket elvégezni.

A III-ik évfolyam növendékei közül kiválasztottak azok, kiknek a kántorságra elegendő hangjuk és hajlamuk volt s ezek tanulták részint a IV-ed éves kántorjelöltekkel együtt, részint pedig külön a gyertyaszenteléshez szükségelt: »Lumen ad revelationem« — »Exurge«; a hamvazáshoz: »Exaudi nos« — »Immutemur«; virágvasárnapra: »Hosanna« — »Collegerunt« — »Sanctus« — »Pueri« — »Gloria, laus«; nagycsütörtökre: »Pange lingua«; nagypéntekre: »Domine, audivi« — »Eripe me«; nagyszombatra: a profécia éneklés módját; »Cantemus Domino« — »Vinea facta est« — »Attende coelum« — »Sicut cervus« — mindenszentek litániáját latinul; az ünnepélyes korális szentmisét, a requiemet, a »Te Deum«-ot, az »Asperges me«-t, a »Vidi aquam«-ot és a vesperás antifonáit s himnuszait.

Ezzel kapcsolatosan gyakorolták az orgonán az összes responsoriumokat, a requiemet, a korális szentmisét és a vesperás psalmusait.

A IV-ik évfolyam kántorjelöltjei a tanultak kibővítésére énekelték: a nagyheti délutáni officiumokhoz szükséges segédkezést, a nagyszombati szentmisét, a leltámadás énekeit: »Exurge« — »Domine probasti me« — »Resurrexi«; a veté-

sek megáldásának responsoriumait: »Verbum caro« — »Ite in orbem« — »Felix namque« — »Inter natos« ; a kereszttjáró körmenetek könyörgéseiből 14-et ; a bérálás szertartását és az urnapi himnuszokat.

Egyidejűleg tanulták az összes szükségelt orgonakiséreteket, a szorgalmi időbe esett ünnepek szertartásait önállóan végezték ; utbaigazítást nyertek az el. iskolai énektanítás kezelésére különös tekintettel az egyházi énektanításra, gyakorolták több hirneves egyh. zeneíró kiválóbb művét s ezeket alkalmyszerűleg a szentmise váltakozó részein be is mutatták. Énektanítás módszere.

Az intézeti kert, méhészet.

Az intézetnek $4\frac{1}{2}$ hold területű gazdasági kertje van.

A gazdasági és erdészeti oktatást a csikszeredai földmives iskola tanári kara adta.

Az intézeti kert egyszersmind botanikus kert.

Méhészetünk virágzó állapotban van. Hét évvel ezelőtt épült fel az új méhes a gazdasági kert déli részében mintegy 300 kor. költséggel. Van egy szalma kaptár. 10 Dzierzon rendszerű kaptár. 6 darab Bodor-féle burkolt kaptár ; összesen 19. Van 20 kiváló méhes család és teljes új felszerelés.

A használatban levő tankönyvek jegyzéke.

I. ÉVFOLYAMON.

1. Hittan. Matuszka M.
2. Test- és egészségtan. Erdődi János.
3. Magyar nyelv. Szinnyei József és Tomor—Várady.
Olvasókönyv. Stilisztika. Banóczy—Veszely.
4. Schuster. Német nyelvtan.
Egyetemes történelem. Bilinszky dr.
5. Számtan. Miklósi Gergely.
6. Földrajz. Lévy Z. dr.
7. Természetrájz. Szerényi H. Növénytan.
8. Orgona. Köppl. orgonaiskola.
9. Hegedű. Hohmann.
10. Rajz. Várdai Szilárd.
11. Szépirás. Vajda Pál.
12. Torna. Markó Lajos.
13. »Sursum Corda«, Kersch F.

II. ÉVFOLYAMON.

1. Erkölcstan. Matuszka M.
2. Lélektan, logika. Erdődi János.
3. Poetika, retorika. Banóci—Weszely.
4. Német. Endrei Ákos.
5. Egyetemes történelem. Bilinszky dr.
6. Mennyiségtan: Tanfi Iván.
7. Természetrájz. Szerényi H.
8. Földrajz. Némethy Károly.
9. Hegedű. Hohmann.
10. Összhangzattan. Menich.
11. Rajz. Várdai Szilárd.

12. Szépirás. Nagy Sándor.
13. Torna. Markó Lajos.
14. Báthori L. Orgonaiskola. (s. k.)
15. »Sursum Corda«. Kersch F.

III. ÉVFOLYAMON.

1. Egyháztörténelem. Demény D.
2. Neveléstan. Erdődi János.
3. Módszertan. Dreisziger F.
4. Retorika. Bánóczy—Weszely.
5. Német. Endrei Á.
6. Mennyiségtan. Tanfi Iván.
7. Történelem. Ujházi L.
8. Földrajz. Némethy K. dr.
9. Természetrájz. Dr. Koch Ferenc és dr. Kovács János.
10. Természettan. Bóbita E. és Kiss Á. J.
11. Báthori. Org. gyak.
12. Orgonaiskola. Schildnecht. (sk.)
13. Hegedű. A harmadik fekvés elsajátítására szemelvények különféle szerzőktől.
14. Összhangzattan. Schultz Imre. (sk.)
15. Rajz. Várdai Szilárd.
16. Kántorkönyv. Kersch F.
17. »Sursum Corda«. Kersch F.
18. Temetési szertartások.

IV. ÉVFOLYAMON.

1. Hitoktatástan. Siposs A.
2. Neveléstörténet. Erdődi János.
Szervezetten. Dr. Balló József.
3. Módszertan. Dreisziger F.
4. Magyar. Weszely Ö. Irodalomtörténet.
5. Történet. Magyarok története. Ujházy.
6. Német Endre Á.
7. Mennyiségtan. Tanfi Iván.
8. Természettan. Bóbita E. és Kis E. József.
9. Alkotmánytan. Dr. Csiky Kálmán.
10. Gazdaságtan. Kiss Kálmán Mezei Gazd. és Kert.
11. Egyh. Szertartások. Cecilia egyesület kiadása.

12. Orgona. Báthori L. »Preludiumok«. (s. k.)
13. Hegedű. Különféle tanulmányok.
14. Összhangzattan. Kersch F.
15. »Sursum Corda«. Kersch F.
16. Kántorkönyv. Kersch F.
17. »Ájtatossági gyak.« Pokorny (sk.)
18. Ordinarium Missae. Editio Vatikána. Styria (sk.)
19. Officium Nativitatis D. N. I. Chr. (sk.)
20. Officium Majoris Hebdomadae. (sk.)
21. Kyriale. Vatikáni kiadás.

A tanítóképző-intézet órarendje.

Nap	Óra	I. osztály	II. osztály	III. osztály	IV. osztály
Hétfő	8—9	Hittan—Kovács	Lélektan—Karácsony	Történelem—Szabó	Zene—Dományánc
	9—10	Történelem—Szabó	Hittan—Kovács	Neveléstan—Karácsony	Német—Zsögön
	10—11	Földrajz—Zsögön	Zene—Dományánc	Természetrájz—Páll	Történelem—Szabó
	11—12	Zene—Dományánc	Mennyiségtan—Páll	Földrajz—Zsögön	Gyak. tanítás—Xántus
	2—3	Magyar—Kovács	Kézimunka—Xántus	Német—Zsögön	Magyar—Szabó
	3—4			Természettan—Páll	Gyak. tanítás—Xántus
Kedd	8—9	Mennyiségtan—Páll	Történelem—Szabó	Hittan—Kovács	Neveléstan—Karácsony
	9—10	Zene—Dományánc	Állattan—Szabó	Mennyiségtan—Páll	Hittan—Kovács
	10—11	Magyar—Kovács	Zene—Dományánc	Magyar—Zsögön	Gyak. tanítás—Xántus
	11—12	Tesitan—Karácsony	Német—Zsögön	Zene—Dományánc	Bírálat—Xántus
	2—3	Szépíráás—Zsögön	Magyar—Szabó	Gazdaságtan	Gazdaságtan
	3—4	Torna—Xántus	Torna—Xántus	Kézimunka—Xántus	Kézimunka—Xántus
	4—5				
Szerda	8—9	Hittan—Kovács	Lélektan—Karácsony	Földrajz—Zsögön	Alkotmánytan—Szabó
	9—10	Német—Zsögön	Hittan—Kovács	Neveléstan—Karácsony	Magyar—Szabó
	10—11	Rajz—Zsögön	Magyar—Szabó	Zene—Dományánc	Mennyiségtan—Páll
	11—12	Természetrájz—Páll	Rajz—Zsögön	Történelem—Szabó	Zene—Dományánc
	2—3	Gazdaságtan	Gazdaságtan	Természetrájz—Páll	Gyak. tanítás—Xántus
	3—4				Természettan—Páll
Csütörtök	8—9	Történelem—Szabó	Földrajz—Zsögön	Hittan—Kovács	Neveléstan—Karácsony
	9—10	Földrajz—Zsögön	Történelem—Szabó	Mennyiségtan—Páll	Hittan—Kovács
	10—11	Zene—Dományánc	Mennyiségtan—Páll	Gyak. tanítás—Xántus	Történelem—Szabó
	11—12	Természetrájz—Páll	Kézimunka—Xántus	Magyar—Zsögön	Zene—Dományánc
	2—3	Egészségtan—Kolonics	Állattan—Szabó	Zene—Dományánc	Egészségtan—Kolonics
	3—4	Torna—Xántus	Torna—Xántus	Gazdaságtan	Gazdaságtan
Péntek	8—9	Magyar—Kovács	Lélektan—Karácsony	Zene—Dományánc	Mennyiségtan—Páll
	9—10	Mennyiségtan—Páll	Magyar—Szabó	Neveléstan—Karácsony	Zene—Dományánc
	10—11	Zene—Dományánc	Szépíráás—Zsögön	Természetrájz—Páll	Magyar—Szabó
	11—12	Kézimunka—Xántus	Zene—Dományánc	Rajz—Zsögön	Rajz—Zsögön
	1—2				Bírálat—Xántus
	2—3	K Ö Z Ö S É N E K — D O M Á N Y Á N C			
	3—4				Kézimunka—Xántus
Szombat	8—9	Mennyiségtan—Páll	Magyar—Szabó	Zene—Dományánc	Neveléstan—Karácsony
	9—10	Német—Zsögön	Zene—Dományánc	Természettan—Páll	Hittan—Kovács
	10—11	Zene—Dományánc	Mennyiségtan—Páll	Magyar—Zsögön	Alkotmánytan—Szabó
	11—12	Magyar—Kovács	Földrajz—Zsögön	Bírálat (Gyak. t.) Xántus	Természettan—Páll
	2—3	Kézimunka—Xántus	Német—Zsögön	Kézimunka—Xántus	Közös zene—Dományánc
	3—4			Torna—Xántus	Torna—Xántus
Vasárnap		Delelőtr 10 órakor szentmise — Délután 3 órakor vacsernye			

Ifjusági önképzőkör.

Az önképzőkör a jelen tanévben első gyűlését 1908. szeptember 26-án tartotta. A tagok száma 73 volt.

A kör az idén 14 gyűlést tartott, melyek közül 12 rendes és 2 rendkívüli volt. Diszgyűlést tartott az intézet védőszenntjének: Szent Ceciliának ünnepén és március 15-én.

A kör ügyeit a tisztviselői kar végezte, mely a következőleg alakult meg 1908. április 27-én. Elnök: Sárpátky János IV. éves növendék. Titkár (alelnök): Opra Béla IV. éves növendék. Főjegyző: Incze Antal IV. éves növendék. Zenevezető: Gergely József IV. éves növendék. Énekvezető: Bara Ignác IV. éves növendék. Könyvtárnok: Dávid Tamás IV. éves növendék. Pénztáros: Becze Elek IV. éves növendék. Aljegyzők: Béres Ferenc és Kiss Sándor III. éves növendék. Segédkönyvtáros: Szántó Ádám III. éves növendék. Másod aljegyzők: Csibi A. Péter és Gál Sándor II. éves növendék.

A tisztviselői kar 13-szor gyűlésezett, hol rendes, hol rendkívüli gyűlések keretében.

A bíráló bizottság elnöke: Szabó Béla IV. éves növendék volt, bíráló bizottsági tagok: Fehérváry Kornél, Kacsó Gáspár, Orbán István IV. éves növendékek és György Áron III. éves növendék.

A bíráló bizottság 10 gyűlést tartott, melyeken a beérkezett munkák megbirálásával foglalkozott.

Az ifjusági önképzőkör a jelen tanévben is széleskörű és jelentékeny munkásságot fejtett ki, úgy szóbelileg, mint írásbelileg. Szóbelileg: szavalatok, szónoki beszédek, szabad-előadások, felolvasások és szépolvasások, valamint monológok előadása; írásbelileg: rendes önképzőköri dolgozatok elkészítése által.

Az önképzőköri zene- és énekkar tagjai a zene és éneklés, valamint az egyes növendékek ének- és zeneszólók, duettek, triók, quartettek és hármóniumi darabok szabatos lejátszása által tették élvezetesebbé az egyesület gyűléseit.

Szavaltatban kitűntek: Bara Ignác, Fehérváry Kornél IV. éves növendékek és Szántó Ádám III. éves növendék.

Szabadelőadásban kitűntek: Becze Elek, Dávid Tamás, Kacsó Gáspár, Opra Béla IV. éves növendékek, György Áron, Kölonthe József és Szántó Ádám III. éves növendékek. Magánjelenetek előadásában kiválóak voltak: Bara Ignác IV., Kiss Sándor és Mátyás József III. éves növendékek. Ének- és zeneszereplésben: Bara Ignác, Fehérváry Kornél IV., Herink József, György Áron, Béres Ferenc, Kiss Sándor, Mátyás József III., Fehér Dezső, Máthé Albert II., Bálint Ákos és Lakatos Miklós I. éves növendékek. Szónoki beszédben: Fehérváry Kornél és Szabó Béla IV. éves növendékek.

A jelen tanévben előadott szavaltatok száma	40
Elnöki megnyitók száma	4
Szabadelőadások	20
Szépolvadások	53
Magánjelenetek	9
Szónoki beszédek	3
Zene- és énekszereplések	37
Felolvasások	3

Beérkezett összesen 84 dolgozat. Ezek közül próza 50, költött 28, zenésített 3, dráma 1, festmény 1 és 1 német fordítás.

Kiválóbb munkák: Sárpátky János IV. éves növendék 1908. szeptember 26-án tartott elnöki megnyitója; november 22-én és 1909. március 15-én tartott beszéde, »A zsidó és keresztény nevelés összegyeztetése«, »Csak Isten verte ember lépik a tanítói pályára« című prózai dolgozatai.

Szabó Béla IV. éves növendék: »Árva fiu«, »Oh, de milyen szép virágszál«, »Hervadás életem« című költött dolgozatai.

Bardocz Pál IV. éves növendék: »1 év múlva« című költeménye.

Bara Ignác IV. éves növendék: »Mozogjanak, mozogjanak«, »Halál« című dolgozatai.

Fehérváry Kornél IV. éves uővendék: »Árva vagyok« című zenésített dolgozata.

György Áron III. éves növendék: »Nevelés« című dolgozata.

Szántó Ádám III. éves növendék: »Petőfi Sándor« című dolgozata.

Simonffy Ferenc III. éves növendék: »Gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos és Deák Ferenc hatása Magyarország anyagi és erkölcsi viszonyaira« című dolgozata.

Gál Sándor II. éves növendék: »Milyennek kell lennie egy jó tanulónak« című prózai dolgozata.

Csiki Gyula II. éves növendék: »Öreg malom« című festménye.

Győrfi Ignác II. éves növendék: »Fekete haj« című drámája.

Kósa Elek I. éves növendék: »Hazaszeretet« című dolgozata.

A kör vagyona: Az ifjusági könyvtár, az önképzőköri ének- és zenetár hangszerei. A kör pénzbeli vagyona jelenleg 28—30 korona.

Az egyesület az idén a következő lapokat járatta: »Uj idők«, »Magyarország«, Tolnai Világlap«, »Csiki Lapok«, »Kakas Márton«, ingyen küldötték a »Néptanítók Lapját«.

Tájékozásul közlöm az első rendes gyűlés tárgysorozatát:

1. Szerepel az énekkar.

2. Elnöki megnyitó, tartja Sárpátky János IV. éves növendék.

3. Jegyzőkönyv és a kör alapszabályainak felolvasása.

4. Szépolvasást tartanak: Páll Márton I., Csibi A. Péter II., Béres Ferenc III. és Salló Benjámín IV. éves növendékek.

5. Szaval: Takács Lajos I. éves növendék, ism. és bir. Opra Béla IV. éves növendék.

6. Hegedű szólót játszik: Máthé Albert II. éves növendék.

7. Szabadelőadást tart: Becze Elek IV. éves növendék.

8. Szólót énekel: Simonffy Ferenc III. éves növendék
Hármoniumon kíséri György Áron III. éves növendék.

9. Szaval: László Árpád II. éves növendék. Ismerteti és bírálja: Dávid Tamás IV. éves növendék.

10. Felolvasást tart: Kacsó Gáspár IV. éves növendék.

11. Kör ügyei.

12. Szaval: Szántó Ádám III. éves növendék. Ismerteti és bírálja: Becze Elek IV. éves növendék.

13. Hegedű duettet adnak elő: Lakatos Miklós I. és Fehér Dezső II. éves növendékek.

14. Szabadelőadást tart: Kiss Sándor III. éves növendék.

15. Szaval: Bara Ignác IV. éves növendék.

16. Monologizál: Mátyás József III. éves növendék.

Az intézet tanári testülete és ifjúsága X. Pius pápa Őszentsége 50-ik éves áldozópapságának emlékére és az intézet védőszentjének Szent Ceciliának tiszteletére 1908. évi november hó 22-én, vasárnap d. e. 10 órakor a gyakorlóiskola nagytermében ünnepélyt tartott a következő műsossal:

1. Ünnepélyes szentmise.

2. Ünnepi nyitány, Dománfytól, előadja a zenekar.

3. Beszéd a pápáról, tartja Kovács András tanár.

4. Hegedű-kettős, Mozárthtól.

5. X. Pius pápa aranymiséjére, Párkányitól, szavalja: Bara Ignác IV. éves növendék.

6. Ének Szent Ceciliáról, előadja az énekkar.

7. Beszéd Szent Ccciliáról, tartja Sárpátky János IV. éves növendék.

8. A dal, Spokrtól, előadja az énekkar.

9. Vezércsillag, Rudnyánszkytól, szavalja Szántó Ádám III. éves növendék.

10. Hunyadi induló, Erkelről, előadja a zenekar.

1909. március 15-én nyilvános diszgyűlést tartott a kör a következő műsossal:

1. Kurucdalok, játszva az önképzőköri zenekar.

2. Ünnepi megnyitó beszéd, tartja Sárpátky János önképzőköri elnök.

3. Hymnus, énekli az énekkar.

4. Nemzeti dal, Petőfi Sándortól, szavalja Máthé Albert II. éves növendék.

5. Hegedű-négyes, Hajdentől, előadják: Bálint Ákos, Lakatos Miklós I., Fehér Dezső II. és György Áron III. éves növendékek.

6. Széchenyi emlékezete, Aranytól, szavalja Tamási Sándor II. éves növendék.

7. Kurucdalok, énekli az énekkar.

8. Ünnepi beszéd, tartja Szabó Béla IV. éves növendék.

9. Márciusi eskü, Ábrányi Emiltől, szavalja Bara Ignác IV. éves növendék.

10. Hunyadi induló, Erkeltől, játssza az önképzőkör zenekara.

11. Szózat, unisóno.

A könyvtár gyarapodása.

A tanári könyvtár a következő munkákkal gazdagodott:

»Társadalmi problémák és keresztény világnézet«, Gicsswein Sándortól. »A kereszténység lényege«, Zubriczky Aladártól. »A magyarországi románok egyházi, iskolai, közművelődési, közgazdasági intézményeinek és mozgalmainak ismertetése«. Veritástól. »Magyarország közoktatásügye az 1906-ik évben«, »Tanítók évkönyve az 1908—1909. tanévre«, Wolmuth Ernőtől. »A szabadakarat«, Notter Antal dr.-tól. »A közoktatásügy Magyarországon«. Verböczy István »Tripartituma. »Ó- és Új-Dácia, azaz Erdélynek régi és mostani állapotjáról való história«. Összesen: 493 könyv.

Szabó István, könyvtáros.

Az ifjúsági könyvtár ajándékozás és vétel útján a következő művekkel gazdagodott:

Két drb. »Tanítók Tanácsadója« Petróci Istvántól. 3 drb. »Tanterv és Utasítás« a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől. 3 drb. »Utasítás a kir. tanfelügyelők részére«, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől. 9 darab »Latin és görög szertartású róm. kath. népiskolák tanterve«, a kath. tanügyi tanácstól. »A csíksomlyói róm. kath. tanítóképző értesítői 1 vaskos kötetben 1897—1908«, Karácsony Józseftől. »A szabadság harcok és a Nemzeti ujjáébredés kora«, Tolnai Világlaptól. »Ország Világ«, dr. Váradi és dr. Falktól. Szttereograph 36 darab képpel. »Fehér grófnő«, Budai Sándornétól. »Egy gondolat bánt engemet«, melo-dráma. »A paradicsom«, Dantetól.

Az ifjúsági könyvtárban összesen 372 kötet könyv van. Könyvtáros egy IV. éves növendék, aki meghatározott időben minden héten ad ki könyvet.

A tanári és ifjúsági könyvtár öre: *Szabó István, tanár.*

Gyakorló-iskola.

Elemi gyakorló-iskolánknak 5 osztálya van; osztatlan iskola egy tanító vezetése alatt. A tanítás a népiskolai törvény, püspöki tanterv, részletes tanmenet és órarend szerint folyt.

Az iskolai rendtartásban a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr által 1907-ben kiadott népiskolai felvételi és mulasztási naplók, a tanítás anyagát feltüntető osztály-naplók használtak.

A gyakorló-iskolai növendékek szépen sikerült iskolai ünnepélyt tartottak március hó 15-én, április 17-én, jún. 8-án.

Az iskolaépület külön a tanítóképző-intézettől mintegy két percnyi útat tevő távolságra van. A tanterem elég tágas és kellőleg fel van szerelve.

A) Az elemi gyakorló-iskolai tanulók névsora és ált. osztályzata.

I. OSZTÁLY.

1. Albert Károly kitünő.	Klencsár Gyula jó.
Ambrus József kitünő.	Péter Balázs jó.
Burján Ferenc jó.	6. Péter Pál jeles.

II. OSZTÁLY.

1. Ambrus Imre elégséges.	2. Bakó Ferenc jó.
- Évközben meghalt: Orbán István.

III. OSZTÁLY.

1. Balázs József jeles.	Petres Dónát elégséges.
Domokos András jeles.	Péter István kitünő.
Gál Kálmán jó.	6. Salamon Imre jó.
- Évközben kimaradt: Bakó Béla.

IV. OSZTÁLY.

1. Bodó Lajos kitünő.	3. Gál József jó.
- Bálint János jó.

V. OSZTÁLY.

1. Péter Sándor kitünő.	2. János Károly jeles.

B) Általános osztályzat szerint:

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	V. oszt.	Összesen
Kitűnő	2	—	1	1	1	5
Jeles	1	—	2	—	1	4
Jó . . .	3	1	2	2	—	8
Elégséges	—	1	1	—	—	2
Elégtelen . .	—	—	—	—	—	—
Összesen	6	2	6	3	2	19

C) A tanulók által használt tankönyvek.

ABC-és könyv: Mócsy-, Petrovác-, Steinberger-féle II., III. és IV. olvasó: Mócsy-, Petrovác- és Waltertól. Elemi- és Kiskatekizmus: Eгри Biblia kisebb gyermekek számára. Biblia. Középkorú gyermekek számára kiadja a Szent-István-Társulat. Nyelvtan: a III. és IV. osztály részére, Nagy Lászlótól. Földrajz: IV. osztály részére Györfly-féle. Cimer. Himnusz.

D) A taneszközök kimutatása.

1 drb. Magyarország fali térképe. 1 drb. Európa fali térképe. 1 drb. Ázsiai fali térképe. 1 drb. Afrikai fali térképe. 1 drb. Palesztina fali térképe. 1 drb. Csikmegye fali térképe. Fali olvasó táblák: Mócsi-, Petrovác-tól. Mozgatható betűk gyűjteménye. 2 drb. Számológép. 1 drb. Orosz- és 1 drb. dr. Eben-féle. Bibliai szemléltető kép 60. Természetrajzi ábrák 27 drb. Természettani szemléltető eszközök. Mértékszempléltető. Ásvány-gyűjtemény 100 darab. Történelmi szemléltető képek. 2 darab nagy tábla. Beszéd- és értelemgyakorlati szemléltető eszközök 34 darab.

E) A gyakorló-iskolában a tanítás az új tanterv szerint folyt.

Tanítóképesítés.

Tanképesítől neveléstani tételek.

Magyar nyelvi értekezés.

A jellem kellékei és fejlesztése.

Németből.

Unsere König an der Unglücksstätte.

A geometriából.

1. Valamely háromszög alapja 4 m.-el nagyobb, mint magassága. Ha alapját is, magasságát is 12 m.-el meghosszabbítjuk, oly háromszög keletkezik, melynek 5-szörte nagyobb a területe, mint az eredeti háromszögé. Mekkora e háromszögek alapjai, magasságai és területei?

2. Ejtjük egy 15 cm. sugaru, hengeralku edénybe, melyben bizonyos magasságig víz foglal helyet, oly négyzetes alapu, egyenes, kvarcból készült gúlát, melynek alapéle 18 cm. Mily nagy e gúla magassága, ha a nyugalmi állapot bekövetkezése után a víz 3.82 cm.-el magasabban áll a hengerben, mint beejtés előtt?

3. Egy derékszögű paralelogramma alaku kertben 560 fa áll egymástól egyenlő távolságra. A kert hosszúságának irányában haladó mindegyik fasorban 8 fával több van, mint a kert szélességével egykötű valamely sorban; hány fa van mindenik sorban?

4. Hány m³ hasábfát nyerünk azon fatörzsből, melynek hossza 6 m., s melynek két végén a sugarak dm.-kben kifejezve az

$$\left. \begin{array}{l} \frac{x-5}{2} + \frac{y-6}{3} = 2, \\ \frac{3x}{7} + \frac{4y}{9} = 7 \end{array} \right\}$$

egyenletrendszer gyökei, ha 1 m³ fából átlag 1½, m³ hasábfát ernyünk?

Rajz.

Mértani testcsoport természet után.

Szépírás.

Szabadon választott magyar és német szövegnek leírása folyóírással.

Az írásbelieket a szaktanárok megbírálván a folyó év június hó 5-én tartott értekezleten kölcsönösen tudomást szereztek maguknak azokról, igazgató az összes írásbelieket megküldötte a bizottság tagjainak. Június 15-én tartotta mélt. Kovács Lajos kanonok, praelatus, főtanfelügyelő az értekezletet, melyen megjelent az erd. róm. kath. státus mélt. igazgatótanács képviselője: Kállay Ubul főispán, dr. Balló István kir. tanfelügyelő és az egész tanári kar.

Az írásbeliek eredménye a következőleg állapított meg: A neveléstani dolgozatot kitűnően oldotta meg 2: Opra Béla és Sárpátky János. Jelesen 8: Bara Ignác, Bardocz Pál, Becze Elek, Dávid Tamás, Fehérvári Kornél, Incze Antal, Kacsó Gáspár, Szabó Béla. Jól 3: Gergely József, Györgykovács Béla, Orbán István. Elégségesen 4: Biró Gergely Lőrinc, Kristó Gábor Módeszt, Máthé Ferenc Özséb, Székely András.

A neveléstani dolgozatot magyar nyelvi szempontból jelesen megfejtette 1: Sárpátky János. Jól 5: Bara Ignác, Fehérvári Kornél, Kacsó Gáspár, Opra Béla, Székely András. Elégségesen 11: Bardocz Pál, Becze Elek, Biró Gergely Lőrinc, Dávid Tamás, Gergely József, Györgykovács Béla, Incze Antal, Kristó Gábor Módeszt, Máthé Ferenc Özséb, Orbán István, Szabó Béla.

Német dolgozatot kitűnően oldotta meg 1: Biró Gergely Lőrinc. Jelesen 4: Fehérvári Kornél, Kacsó Gáspár, Opra Béla, Sárpátky János. Jól 5: Bara Ignác, Bardocz Pál, Gergely József, Máthé Ferenc Özséb, Szabó Béla. Elégségesen 4: Incze Antal, Kristó Gábor Módeszt, Orbán István, Székely András. Elégtelen: Becze Elek, Dávid Tamás, Györgykovács Béla.

A mértani dolgozatot kitűnően oldotta meg 6: Bara Ignác, Becze Elek, Biró Gergely Lőrinc, Dávid Tamás, Fehérvári Kornél, Opra Béla. Jelesen 4: Kacsó Gáspár, Orbán

István, Sárpátky János. Jól 3: Gergely József, Kristó Gábor Módeszt, Máthé Ferenc Özséb. Elégségesen 4: Bardocz Pál, Györgykovács Béla, Ince Antal, Székely András.

Rajzolásból kitűnő 2: Bardocz Pál, Szabó Béla. Jele- sen 6: Bara Ignác, Gergely József, Kacsó Gáspár, Kristó Gábor M., Opra Béla, Sárpátky János. Jó 7: Becze Elek, Biró Gergely L., Dávid Tamás, Fehérvári Kornél, György- kovács Béla, Incze Antal, Máthé Ferenc Özséb. Elégsége- sen 2: Orbán István, Székely András.

Szépírásból jeles 7: Bara Ignác, Biró Gergely Lőrinc, Fehérvári Kornél, Gergely József, Kristó Gábor Módeszt, Opra Béla, Sárpátky János. Jól 8: Dávid Tamás, György- kovács Béla, Incze Antal, Kacsó Gáspár, Máthé Ferenc Özséb, Orbán István, Szabó Béla, Székely András. Elégsé- gesen 2: Bardocz Pál, Becze Elek.

Ezek alapján a vizsgáló bizottság az írásbeli vizsgákat kiállott 17 tanítójelöltet szóbeli tanképesítőre bocsátotta.

A szóbeli tanképesítő a főtanfelügyelő elnöklete alatt s a státus képviselője, a kir. tanfelügyelő, a tanári kar jelen- létében június 14., 15., 16. és 17-ik napján folyt le. Június 17-én a d. e. órákban a vizsgák véget értek. A tanári kar osztályozó értekezletre gyűlt össze és tárgyilagos szigorral állapította meg a végleges osztályzatokat, bevezette az anya- könyvbe és ennek alapján állította ki a 14 jelölt számára a tanítói oklevelet.

Javítóra utasítottak: Györgykovács Béla, Kristó Gábor, Máthé Özséb folyó évi december 4-ére.

Tanképesítői gyakorlati tanítás tételei.

1. Hogyan adott nekünk példát Jézus 12 éves korá- ban? Káté tanítás az I. és II-ik osztályban. Incze Antal.

2. A »d« hangjának és betűjének ismertetése. Bar- docz Pál.

3. »Az erdő«. Beszéd- és értelemgyakorlati tanítás a II. osztályban. Biró Gergely Lőrinc.

4. »A róka és a holló«. Olvasmány tárgyalás a II. osz- tályban. Györgykovács Béla.

5. »A tizenkettedik ágazat«. Káté tanítás a III. osz- tályban.

6. »Hunyadi«. Vers tárgyalás a IV. osztályban. Bara Ignác.

7. Isten hetedik parancsolatáról. Káté tanítás a IV. osztályban.

8. »Az imádságról«. Káté tanítás az V. osztályban. Kristó Gábor.

9. »Éji látogatás«. Vers tárgyalás az V. osztályban. Dávid Tamás.

10. Az ige és annak ragozása. Máthé Ferenc.

11. Ismertesse a bizonyítványt a megfelelő osztályban. Becze Elek.

12. Számolás a 30—40 körében. II. osztály.

13. A liter ismertetése. III. osztály. Fehérvári Kornél.

14. Tornatanítás lábgyakorlatokkal. I. és II. osztály.

15. Csikmadéfalva község földrajzi ismertetése a III. osztályban. Gergely József.

16. »A csiga«. Természettani tanítás az V. osztályban. Kacsó Gáspár.

17. Tornatanítás botgyakorlatokkal, a III., IV. és V. osztályban.

18. A délkeleti felföld hegyei és vizei. IV. osztályban. Opra Béla.

19. Kézimunka tanítás a III. osztályban. (Csákó, süveg, falitáska). Orbán István.

20. Rajzoltassa a retket a III. osztályban.

21. »Az én hazám a legszebb hon e földön«. Szövege és dallama. Székely András.

22. »A mosolygó almák«. Olvasmány tárgyalás a II. osztályban.

23. »Mátyás király«. Történelmi tanítás az V. osztályban. Sárpátky János.

Kitűnő kántori oklevelet nyert: Bara Gyula.

Jeles » » » Gergely József.

Jó » » » Papp József, Fehérvári Kornél,
Incze Antal, Opra Béla,
Orbán István, Sárpátki János.

Elégséges » Simofi Ágoston.

A használt érdemjegyek magyarázata.

A magaviselet jelzésére: 1 = példás, 2 = dicséretes,
3 = jó, 4 = szabályszerű, 5 = rossz.

A szorgalom jelzésére: 1 = ernyedetlen, 2 = kitartó,
3 = kellő, 4 = változó, 5 = semmi.

Az előmenetel jelzésére: 1 = kitűnő, 2 = jeles, 3 = jó,
4 = elégséges, 5 = elégtelen.

Az írásbeli dolgozatok külső alakjának jelzésére: 1 = szép,
2 = csinos, 3 = rendes, 4 = rendetlen.

Statisztika.

Osztály	A tanév elején beiratott								Előképzettség				Tanév végén viseletre nézve			
									Kimaradt	Maradt	Róm. kath. magyar	IV. gimnázium	IV. polgári	Felsőnépiskola	Tanítóképző I. oszt.	Alsóbb osztályból fellépett
	IV. gimnázium	IV. polgári	Felsőnépiskola	Tanítóképző I. oszt.	Alsóbb osztályból fellépett	Példás	Dicséretes	Jó								
I.	16	1	15	15	14	2	—	—	—	6	2	5	2	—		
II.	36	1	35	35	—	—	—	33	33	6	11	12	6	—		
III.	9	—	9	9	—	—	—	—	7	3	4	1	1	—		
IV.	14	—	14	14	—	—	—	—	13	6	8	—	—	—		
Főösszeg	75	2	73	73	14	2	—	33	53	21	25	18	9	—		

Osztály	Tisztán számokban százalékok-					
	Viseletre nézve					
	Példás	Dicséretes	Jó	Szabályszei	Rossz	Kitűnő általában
I.	6 39·99	2 13·34	5 33·33	2 13·34	—	—
II.	6 17·15	11 31·42	12 34·28	6 17·15	—	—
III.	3 33·33	4 44·45	1 11·11	1 11·11	—	—
IV.	6 42·86	8 57·14	—	—	—	1 7·14
Főösszeg	21 28·77	25 34·25	18 24·66	9 12·32	—	1 1·37

ban kifejezve volt a tanév végén

Előmenetelre nézve						
Jeles általában	Jó általában	Elégéséges általában	Elégtelen	Egy tárgyból elég-telen	Két tárgyból elég-telen	Több tárgyból elég-telen
2 13:34	8 53:32	4 26:67	1 6:67	1 6:67	—	—
7 19:99	13 37:13	4 11:44	11 31:44	9 25:71	2 5:71	—
3 33:33	3 33:34	3 33:33	—	—	—	—
4 25:58	5 35:70	4 28:58	—	—	—	—
16 21:97	29 39:64	15 20:60	12 16:42	10 13:68	2 2:72	—

Osztály	A növendékek születési helye megyék szerint										A szülők polg. állása			
	Csikmege	Háromszékmege	Údvarhelymege	Marostordamege	Szolnokdoboka, Kolozsm.	Hevesmege	Kisküküllőmege	Alsófehér-, Szebenmege	Tordaaranyosmege	Oláhország	Értelmiség	Iparos, kereskedő	Kisbirtokos	Egyéb állású
I.	9	1	—	1	1	1	—	1	1	—	4	5	5	1
II.	20	4	4	2	2	2	—	—	—	1	11	11	11	2
III.	3	4	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	6	—
IV.	10	1	—	1	—	—	1	—	1	—	4	1	9	—
Főösszeg	42	10	4	5	3	3	1	2	2	1	20	19	31	3

A növendékek születési éve										Tanítói oklevelet nyert	Kántori oklevelet nyert	Osztályt ismételt	Bennlakó	Künnlakó
1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894						
				1	3	1	7	3		—	—	—	11	4
		1	8	4	11	8	3			—	—	2	18	17
1	1		1	3	2	1				—	—	2	7	2
	2	4	4	4						14	9	1	12	2
1	3	5	13	12	16	10	10	3		14	9	5	48	25

I. évfolyam.

Név	Magaviselet	Szorgalom	Hittan	Neveléstan	Magyar nyelv	Német nyelv	Történelem	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz	Gazdaságtan	Ének	Zene	Rajz	Szépíráás	Kézimunka	Testgyakorlat	Írásbeli dolog, külalaki
Bálint Ákos	1	3	2	2	3	4	2	3	3	3	2	1	1	2	2	2	3	2
Csató Árpád	2	3	3	3	4	4	2	4	2	2	2	4	3	3	2	3	3	2
Kabdebó Gergely	3	4	4	3	4	3	4	4	3	4	2	2	3	3	3	3	3	3
Kósa Elek	4	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
Kovács Dénes	1	4	3	3	4	4	3	4	4	4	2	3	3	2	4	3	3	3
Kristó Ferenc	3	3	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
Lakatos Miklós	4	5	4	4	4	4	4	5	4	4	2	1	1	3	3	4	1	3
Lengyel Ártúr	1	3	2	3	3	1	2	3	2	3	3	2	4	3	1	3	3	2
Schäff Ferenc	3	4	4	4	4	4	4	4	2	4	2	3	2	3	3	3	3	3
Sohálszki Lajos	3	3	3	3	4	3	1	2	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3
Szöcs Gergely	3	3	3	3	3	3	4	3	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3
Takács Lajos	1	2	1	2	2	3	1	2	1	1	2	3	2	2	3	3	3	2
Tarisznyás Péter	2	4	3	3	4	4	3	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4
Zonda Imre	1	3	1	2	2	3	2	4	3	1	2	3	4	2	2	3	3	2
Zöld Antal	1	2	1	2	2	3	1	2	1	1	1	3	2	3	3	3	3	2

Összesen: 15.

II. évfolyam.

Név	Magaviselet																
	Szorgalom	Hittan	Nevelés	Magyar nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mennyiség	Természetrejz	Gazdaságtan	Ének	Zene	Rajz	Szépírás	Kézi munka	Testgyakorlat	Írásbeli dolgozatok
Ambrus Ferenc	4	3	3	3	4	2	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	3
Apponyi Lajos	2	3	2	3	4	3	4	3	1	3	3	3	3	3	3	2	2
Balog József	1	2	1	3	3	4	2	1	2	2	2	3	2	2	1	3	2
Beke Károly	2	5	3	3	4	3	3	5	4	2	3	3	4	4	4	3	3
Bodosi Antal	4	5	3	4	4	5	4	4	4	3	3	3	3	4	3	3	3
Burján Lajos	3	5	3	3	4	5	3	3	3	3	2	4	3	3	3	2	2
Csiby Péter	4	4	3	3	4	4	3	3	4	3	2	2	2	3	3	3	2
Csiki Gyula	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	2	2	3	2	3	3	2
Fehér Dezső	1	2	1	3	2	1	1	2	3	1	3	1	1	3	2	1	2
Gál Gyula	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1	2	3	3	3	2
Gál Sándor	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1
Gál Vilmos	2	3	2	3	4	3	2	3	3	2	2	2	3	3	3	3	3
Gáspár János	4	4	3	4	4	4	4	4	4	3	2	2	3	3	3	3	3
Györfy Ignác	2	2	2	2	1	3	1	4	1	1	2	2	3	2	2	2	1
György Árpád	2	4	3	4	4	2	3	3	2	2	2	2	4	4	3	3	3
Kalivoda Kálmán	3	5	3	3	5	4	4	4	5	3	3	2	3	3	3	3	3
Kánya Gyula	3	5	3	4	5	4	4	4	4	3	2	4	4	4	4	3	4
Kelemen Béla	2	3	2	3	4	3	4	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Krizsevszky Albin	1	2	1	2	3	3	1	3	2	1	1	2	2	1	2	1	2
László Árpád	3	3	4	4	4	3	3	3	2	3	2	2	3	2	2	3	2
Madár Imre	2	5	3	4	5	5	3	4	4	3	1	3	3	3	3	3	3
Mánya Gyula	1	2	2	2	2	4	2	3	1	1	2	2	2	3	3	2	1
Máthé Albert	3	3	3	3	4	4	3	3	4	2	2	1	2	3	3	3	3
Péter Imre	3	5	3	4	4	4	3	5	4	2	2	3	3	3	4	3	3
Péterfy László	3	3	3	3	3	4	2	4	1	2	2	2	2	3	3	3	2
Rancz Béla	2	3	3	3	4	4	4	2	2	3	2	3	3	2	2	3	3
Salamon Béla	3	5	4	4	5	4	3	4	4	1	3	3	2	4	4	3	4
Sólyom Ferenc	2	3	4	3	4	4	3	3	3	3	2	2	2	3	3	1	4
Szőke Gergely	3	5	3	4	5	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	3
Szöts András	1	3	1	3	3	4	2	3	3	2	2	2	2	2	3	3	2
Tamási Sándor	4	3	3	3	4	3	3	3	4	3	2	3	3	4	3	3	2
Tőke Antal	2	5	4	3	5	4	3	4	3	3	2	4	4	3	3	3	2
Veress János	3	5	4	4	5	4	3	4	2	3	3	2	3	3	3	3	4
Zsigmond Gy. Béla	3	3	3	3	4	4	2	3	4	1	3	2	1	3	2	3	1
Bocskay Tamás	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	3	2	2	3	2	2	3

Összesen : 35.

Szabó József javító vizsgálatot tett a földrajzból és természetrajzból.

Kimaradt: Mezei Imre magántanuló.

III. évfolyam.

N é v	Magaviselet	Szorgalom	Hittan	Neveléstan	Próbatanítás	Magyar nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz és vegyt.	Természettan	Gazdaságtan	Ének	Zene	Rajz	Kézimunka	Testgyakorlat	Írásbeli dolg. külalakja
	Béres Ferenc	4	4	3	3	3	4	4	2	4	4	3	3	3	2	2	3	3	1
György Áron	2	2	1	2	3	2	2	2	3	2	2	1	3	1	1	3	2	2	2
Herink József	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	3	2	2	3
Kiss Sándor	1	4	2	3	3	4	4	2	3	4	4	4	2	2	2	3	2	1	3
Kölönte József	2	3	3	2	3	3	4	2	2	4	1	3	3	2	3	2	2	2	3
Mátyás József	1	2	1	3	3	1	4	1	2	3	2	2	2	2	2	3	2	3	2
Szántó Ádám	1	2	2	3	3	3	2	3	1	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2
Zöld Dömökös	2	3	3	3	3	3	3	2	3	4	3	3	3	3	4	4	3	3	3
Simonffy Ferenc	2	4	2	3	2	4	4	2	4	4	3	4	2	2	2	3	1	1	3

Összesen : 9.

Szükséges tudnivaló az 1909—1910. tanévre.

A csíksomlyói tanítóképző növendékeit az illem és fegyelmi szabályok a szünidő alatt is kötelezvéen; bárhol töltsek a szünidőt, köteleztetnek a helybeli plébános uraknak magukat bemutatni, a szentmise-áldozaton és vccseryén megjelenni, július 19-én és augusztus 15-én szent gyónást végezni szabadon választott gyóntatónak és az Oltáriszentséghez járulni. Tanítóképesítők: írásbeliek augusztus 30., 31. és szeptember 1-én. Szóbeliek szeptember 2., 3., 4-én

A jövő tanévre való beíratások szeptember 6-án lesznek az intézet igazgatóságánál.

Iskolapénzt minden növendék a beíratás napján előre köteles fizetni; 20 koronát tandíj, értesítő és a tanárok nyugdíj alapjának javára, 2 koronát előre a közimunkára és fűtésre 6 koronát fizetnek a bennlakók.

A tanítóképző **I. osztályára jelentkező növendékek augusztus 31-én** a felvétel idejére a következő okmányokkal kötelesek magukat ellátni:

1. Keresztlevéllel, mely szerint 14-ik életévüket betöltötték.

2. Iskolai bizonyítvánnyal, mely szerint a gimnázium IV., reál- vagy polgári iskola IV. osztályát vagy a felső-népiskolát sikerrel elvégezték.

3. Orvosi bizonyítvánnyal, hogy a tanítói pályára alkalmasak.

4. Községi előljárói bizonyívánnyal, hogy a szülők képesek a taníttatás költségét fizetni.

Magántanulóknál az említett 4 okmányon kívül gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök úr Őexcellenciájához címzett kérelem az igazgatósághoz terjesztendő be.

Augusztus 30-án fognak a javító vizsgák megtartatni.

Augusztus 27-én d. e. 8 órakor tanári értekezlet.

A magánvizsgákért fizetendő díj: 40 korona, bizonyítványért 2 korona. Tandíj 20 korona.

A tanképesítésnél fizetendő díj: magántanulók és más

intézeteknél végzett tanítójelöltek fizetnek 40 koronát; rendes tanulók és intézetünknel végzetek 20 koronát; oklevél és bizonyítványért 2 koronát.

Szeptember 7-én reggel 8 órakor ünnepélyes «Veni Sancte», törvényolvasás, az előadások megkezdése.

Az internátusba felveendő tanulók szülői kéretnek, hogy *minden hónap 1-ére* az internátusi növendékekért az étkezési 19 korona 20 fillér díjat postán küldjék az élelmező nevére visszaélés kikerülése céljából, a hónap 4-ik napján nem fizetés esetében, a növendék tartozik az intézetet elhagyni, a főhatósági és min. 1748—1905. számú rendelet értelmében.

TARTALOM.

	Lapszám
† Lakatos Izra	3
50 éves jubileum	7
Igazg. jelentés, a tanítóképző-intézet tanári kara és működésköre az 1908/1909. tanévben	29
Az 1908/1909. évi főhatósági leiratok és adatok az év történetéhez ..	33
Vallási és erkölcsi élet ..	39
Internátus, fegyelem, egészségügy	42
Segélyek. Jutalmak	42
Az internátus fenntartási költségei és alapjai	43
Oktatás. Végzett tananyag ..	43
Az intézeti kert, méhészet	47
A használatban levő tankönyvek jegyzéke	48
Órarend	51
Ifjúsági önképzőkör ..	51
A könyvtár gyarapodása	56
Gyakorló-iskola	57
Tanítóképesítés	59
Statisztika	65
Érdemsorozat	70
Szükséges tudnivalók az 1909/1910. tanévre	75

